

ELŐFIZETÉSI DIJ HELYBEN:	
Egész évre	6 frt — kr.
Félévre	3 " — "
Negyedévre	1 " 50 "
Vidékieknek 60 krral több	
HIRDETÉSI DIJ:	
Egész oldal	20 frt
Fél oldal	10 "
Negyed oldal	5 "
Ezen felül minden hirdetésnél 30 kr. kiostári illeték érvényes.	
Kivétel: esetekben kedvezmény, többszöri hirdetésnél árlengedés.	

SZABADSÁG.

„A Szabadkai Közlöny” után és helyett
KIADJA: SZALAY LÁSZLÓ A. ÜGYVÉD.

A szerkesztőség és kiadóhivatal:
VIII. kőr, virág-utca 337. hsz.,
hova a közlésre szánt levelek és kéziratok intézendők.

Hirdetések felvételnek ugyanott.

A „Nyilttér” sora 15 kr.
Negyed oldalnál kisebb hirdetéseknek a termékek tekintetében vétele nélkül minden szó után 5 kr. számítottatik.

Megjelenik hetenként egyszer: vasárnap. **▶ Egyes szám ára 15 kr. ▶**
Számoként kizárólag a szerkesztőnél vagy a lapkihordónál kapható.

Ma este és holnap ünnepet ül Magyarország, holnap Kossuth Lajos neve napja. A szabadkai gyászmagvarkák erről semmit nem tudnak. Ha többet nem tehetünk ezidőszámtal, legalább független polgárságunk oráját tolmácsoljuk, mikor a nemzet szívesével kérjük a mindenhatót, hogy Kossuth Lajost még sokáig éltesse!

Igaz lehet ez? . . . .

Kétkedve fogadunk mi már minden hirt, ami jót hozna városunkra, ép ezért kérjük egy Szegedről érkezett levél tartalmáról: igaz lehet ez? A főispánról, Kállay Albert-ről van szó.

Ki vár még jót ettől az embertől Szabadkán? Van-e még valaki? Van, sőt sokan vannak.

Őt az egész tisztikar a városnál s ott vannak ezek lekötözött emberei, rokonai, ezek még mindig jót, a saját javukat várják.

Mi nem, mi ránk csapásként nehezedik ennek az ideiglenes főispánnak uralma.

Ép ezért meglepő a szegedi levél, melyben nem kevesebbről, mint arról van szó, hogy Kállay Albert maga is belátta vagy megmagyaráztak neki oda felel, hogy a vasuti üzletvezetőségnek Szegedre történő áthelyezése baklövés volt. És e levél szerint — melynek tartalma úgy szól, hogy a hír a főispán környezetéből szivargott ki, — tény lenne az, miszerint a főispán oda törekszik, hogy az üzletvezetés Szabadkára visszahelyeztessék.

Ezt már nehéz elhinni. Tudomást sem vennék e hírről, ha a részletekről is nem volna tudósítónk.

Kállay Albert oda törekszik, hogy a mostani törvényszéki épület alakítását a kívánalmaknak, s ha kész lesz az a napról-napra botrányosabb alakot öltő téglátömeg, melynek igazságszolgáltatási palota lesz a neve, akkor Szabadka város törvényhatósága engedje át a régi épületet hat évre díjmentesen az üzletvezetésnek.

És az az épület e célra talán jó is lenne, de hogy a város hozhat-e ismét ily áldozatot egy főispáni baklövésnek, az már más kérdés marad.

Fény az, hogy az az üresen maradó épület gymnaziumnak nem való, hivatalos helyiségnek azonban beosztható lenne.

Az azonban mi Kállayt már csak kívülről, de nem hoznák ismerjük, s ép ezért kérjük, hogy:

„Igaz lehet ez? . . . .”

mert háromszoros áldozat sem sokat ér előtte akkor, a mikor Szeged érdekeiről van szó. X.

Fokról-fokra!

Nincs hónap, hét, de nincs nap, hogy a törvényhatóság bármilyen agában nemcsak legyeim, hanem a büntető törvénykönyvbe ütköző tények ne merüljenek fel. A mennyire nehezére vánk a közgyűléssel komolyan foglalkozó városi bizottsági tagoknak és a sajtó embereinek minden egyes bűnös esetnek felderítése, ép oly tájdonosan esk az az az, a melyet a törvény határozat közegéi a felderített egyes esetekkel szemben tanúsítanak.

Két, a város anyagi kárára elkövetett

és elkövetni szándékolt bűnös cselekmény jött napvilágra a legközelebbi két hét leforgása alatt. Az egyikben Kállay főispán a vizsgálatot elrendelte, de a másik esetben, mely ügyilkossággal is áll összeköttetésben, misem látszik tenni. Pedig ezen eset sem csekélyebb a másiknál.

Hire járt s leplezetlenül beszélnek róla, hogy Radaióvácsban sokkal több föld szántókat, mint a mennyi után haszonbér fizette-tük. Ezen körülményt hallomás szerint már egy bizottság is constaltta, azonban, hogy akar a gazdasági tanácsnok, akar a főszámvé-vevő ezekért felelősségre vonatot volna, egyáltalában nem beszélnek. Mindezek ut-ugyszólván a város közönségeinek szemé latára történnek. Mik történhetnek tehát ott es azon a helyen, a hova a város közönségeinek és az érdeklődőknek szemé be nem láthat, vagy csak nehezen láthat be?

De befogunk latni oda is! Most már nem alunk meg a fél úton.

A közgyűlési terén működő közhivatalnok jelemeinek és becsületének tisztán kell alanni, mint ragyog a nappány. A kinek lelkiismerete és becsületérzete nem fejlődött ki, aki a tisztesség és becsületesség éven csak pusztá elveknél tartja, az nem maradhat meg közszolgálatban. Sütyűket többen fokról-fokra; sokszor „megajít”-t mozdítottuk egy a közgyűlési teremben, mint látnak ut-122 legutóbbi szór azonoskba nevet-tek, sőt kétkedve mondták: „összetek, áthették a hogy tetszik, nem félünk! Ha a bűnök ös-vényen járó köztisztviselő ny merészen áll szembe a közvéleményvel, annak rendkívüli elvetemedett gonosztevőnek és a háta mögött erős tamaszókat bironak kell lennie. Minden erőnk megfeszítésével küzdöttünk a városunk nagy kárára elkövetett visszaélések megakadása tekintetében, küzdelemünk eredménye azonban vagy semmi, vagy csak igen kicsiny volt.

De azért nem csüggedtünk!

Meg mindig nem mondunk le a reményről, hogy Kállay főispán befogja latni, miszerint az általa deklarált törvényhatóság egyes tagjai meitalanok barátságára és énezesére. A törvényhatóság tagjainak a

közvégyon kezelése körül elkövetett roppant visszaélései köztudomásúak. Az adó, a katon- és az árvaügyet mindenki tisztának hitte és hiszi, pedig a körülmények mast mutatnak.

A bun, mint vihar járja be a törvényhatóságot és minden agában úgy sajakot, leplezetlenül beszélnek a 7, 8-ik körben, hogy egyes közegek által alopenezek szedetek volna be, melyek nem szolgáltattak az illetékes helyre, ekekintve attól, hogy arról is beszélnek, miszerint nemelyek ellen tuiszigort követnek az adobemajtas körül, míg egyeseknek haladékok adnak, s mind-ezekről talán a polgármester tudomással is bírna, de személt hány.

Egy asszony sirankozva panaszkolta, hogy fiat elvitték katonának, pedig a katonatügyosztálynál 100 forintot fizetett le a kieszközies díja fejében stb.

De első sorban hogy vagyunk az árvaszeknél?

Mindenkinek feltűnt, hogy az üresedésben volt főjegyzői állás betöltése alkalmával Mamuzsits Lázár polgármester hazait, és minden eszközt és erőszakot felhasznál, hogy az ügyvédi diplomával rendelkező tehát teljesen qualficait, szorgalom és becsületesség dolgában teljesen kifogástalan Bíró Karoly fiatal ügyvédet szemben a qualficazioval nem bíró Vojnits Félix akkorí árvagyamot förcsözta ki főjegyzőnek. Ezen erőszakoskodása és törekvésének indokairól csakhamar lehallott a lepel.

Vojnits Félix árvagyamsága előtt Antunovich Mate kir. közjegyzőnek volt uralka, ettől bejutván a zsiros tizek mellé, bizony a többi latva, maga sem tartotta vissza magát attól, hogy a zsiros tizeket ne nyaidossa. Mamuzsits polgármester es társai ellen a beadott feljelentés időközben a főjegyző- és még két társnak adatott ki veleményezes és határozat hozatal vegett. Mamuzsits Lázó polgármesternek tehát olyan főjegyző kellett, aki a közgyűlésekhez vajmi keveset ért ugyan, de neki feltétlen híve, nemcsak, sőt még kezei közt van, akkor morzsolhatja agyon, a mikor neki tetszik. Vojnits Félix tehát azon emberei közé tartozik, s illetve tartozott, aki

TARCUZA.

A Pality.

A víz gyógyerejét az 1820-as évek előtt legalább egyesek már megkiser-lettek és annak jótékony hatását tapasztalták, mert 1823-ban azt jelemt a városi tanács a helytartó tanácsnak, hogy a Pality vize fürdők használva minden bőrbajt és a vak aranyeret gyógyítja.

1837-ben Kovács Antal és Zomborcsé-vec Vincze városi tiszt-örvosok fürdőt ajánlatak a partra építeni és a város rész-letesebb vegyelemzésre vizez határozott küldeni Pestre. A vegyelemzés nem törtent meg és fürdőt sem épített a város, de az 1840-es évek elején mégis főképen akacz es kauadai nyarlakból kis parkot ültetett es a fürdésre bizonyos helyet jelölt ki, a hol marhát itatni, usztatni, ruhát mosni es kendert áztatni nem volt többé szabad. — A viznek meg- vizsgálatát Zomborcsévec magára vállalta.

1845 jan.-ban egy ideiglenes és időve bővítendő vendéglőt is határozatak a für- dőhelyhez építeni es (a mostani kis bazar helyen) egy ket szobában fürdőkadakat is állítottak, melyek számara a vizez nagy üst- be megígittettek; utóbbi, mint czélszerűtlen 1852-ben eladták. Ugyanakkor még 6 új vendégszobát építettek (a felső nádas épü- letben) es a mostani meleg fürdők alapjai is megvetettek 14 fürdőkaddal; Morava városi kertész pedig a fürdőt es a lakóház körül- tért parkirozta. — Fokozatosan haladt előre a szuksages építkezés, a fürdő fejlődese.

1853-ban jegvetmet es tavasszal istál-

lót es fészert is készített a város; es új gőzkazán rendelt valami 4000 forint es a hideg fürdőt is fenyeget vasarolt.

A hideg fürdőt a mult evekben Sztój- kovics Lázár bíria haszonbérben a városotl s bár általában czélszerűbb a közvégyont bérleti rendszerben tartani, most mégis maga akarta kezelni az egész fürdőt; részint, hogy emelje s fejlessze a zsege metzetet, részint, hogy a jövedelmézsege irant adatokat sze- rezzen; több szobát ismet bebutoroztatott es egy p a n d u r személyben fürdőfelügyeletet is rendelt ki. Az arak a mult evek maradtak meleg fürdő 50 percig 20 kr; vendég szoba egy napra 24, lepedő 12, váltóban.

1854. tavaszán ismet 23 vendégszobát építették a város es társalkodó s ettermet. Az idei vendégek már 44 szobában laknat- tak es a város hajlando volt meg többet is építeni, — s a vendégek szorakoztatásáról ugy gondoskodott, hogy már 1853. jun.—jul.- ban a városi tempium zenészeket vasárna- punkint kocsiu kivittete es 5—7 orag ter- zeuet tartatott, — azonkivül ujsagokat is ja- ratott ide.

A város jövedelme pedig 1853. jun. 13—30-ig a meleg fürdő után, naponkint anag 17—18 frt volt s a uszta haszon csak ezen időre 211 forint tett, — jun. 13-tól szept. 12-ig 3718 egyen fürdőt a melegben; a be- vetet 1730 frt 48 kr. volt, a kiadás 776 frt 14 kr. tehát az egész évi tiszta haszon 954 frt 34 hr. A következő 1854. év máj. 10-tól aug 31-ig 3953 frt volt a bevétel es 1440 frt a kiadás; a haszon tehát 2512 frt 37 kr. Ez evben már rendes fürdőörvos is volt, Sztój kovics Péter es felügyelő Stipics Kristóf; Wiukler János pedig a vendégfős

ügyen kapta, csakhogy megállapított ársza- bas szerint kellett a vendégeket kiszolgálnia.

1855-ben J a n d e k Ferenz, sütemes- ter engedelyt kapott Palityon sátorot építeni, es Palityon ketszer friss sütemeny arui. Müller Eté es Körp-l Jozset pedig díjmen- tesen szatocsbitot nyitottak, 1856. március havában epüt a zsidók számára a külön konyha az alsó nádásban. A fürdő-park pedig 1854—55-ben újra nagyobbított.

Igy iparkodott a város a zsege fürdő- intézetei teljeszteni, külséjet is kellemessé es a kint tartozkodást is évezetessé tenni.

1855. óta a város a korszmavai a für- dőt is újra berbe adta (évenként 3000—2500 frt haszonbért kapott); az alkotmányos aera óta pedig ismet baziag kezeli a fürdőt es folytatja korszeru újításait. Igy a régi fa- kadak helyeoe 1880-ban marványkadakat tett, a hideg kósátfürdőhöz vezető rozszant tahid helyeoe a móiót készített, 1885-ben a kósartürdőt es a mai nő fürdő helyén volt parü sárfürdőt megszüntetü es küioa terü, — s nofürdőt épít a mói- tol jobbra es baira s ezeket évről-évre nagyobbítja, az előtök levő tert 1887-ben szegeen parkirozta. Igen nevezetes új- ítas, amely aesthetikai szempontból is igen emelt a fürdőintezetet, az 1886. tavaszal kezdett szep körtöltés, melynek előbb a móiótól nyugatra, azután 1889-ben a tole keletre eső rész készült el a regi szódagyár helyeig. Ezen körtöltés által a lapos partou poshadó sekéiy viz bejebb szorítottott es a fürdővendégek gyönyörű szép sétahelyet kap- tak. Csak a puzhiány es a városnak más- fele sургősebu építkezésekkel való elfoglalt- sága az oka, hogy a tervbe vett új ven-

d é g l a k o k a t es egyéb újításait meg nem valósíthatja.

Igy a nézetek elterése miatt**) nem valósíthatott még meg a fürdő fokoza- tosabb jövedelmézsege es következőleg a város nagyobb jövedelmé czéljából a városotl Palityra tervezett k ö z u t i v a s p á l y a sem.

Azon czélból, hogy a környéket is né- pesítsék es az eddigi kietlen homokbuzczák helyeoe, kellemes nyári lakokat varazsoljon, amint már 1852-ben terveztek, 1854. márcz. 13-án a tó partjára dülő es a fürdőparttól nyugatra terjedő 41 1877/2000 üres homok- földet 3—3 laucnyi részletekben szőlőknek adta el. Ezeket építék aztan Kolonics, (ma Vermes Gábor), Radics Móricz, (ma Leovics); Hatorohr, Van, Osztóics, Radics, (ma Dobrovics); Werner János, Frauczisko Vass Mihály, (Manojlovics György); Jakob- csics Jozsef, (ma Vermes Lajos)-tele nyári- lakok.

A város azóta is folyvást minden év- ben kisebb-nagyobb építést, változást es czel- szerü újítást leptetett életbe. Legnevezete- sebb a már 1857-ben 40 ezer forintra terve- zett díszesebb emeletes vendéglak, melyek puzhiány miatt csak 1860 év foly- tau építettek modern styiben 32 szobával. — Most es a következő evekben magánosok is építettek a part keleti oldalán nagyobb- részt maguk használatára nyári lakokat. — Falcione, Buday, Parcsetich, Kovacsics es Polyakovics Alajos. S alig mulik el év, hogy 1—2 új s pedig már a fokozottabb igények- nek is megfelelő díszesebb villak ne épülne- nek. Igy épült Szalay László szép urilaka, 1880.

*) L. „Szab. Közlöny” 1890. jul. 27. a 30. számban.

▶ Mai számunkhoz félv mellékletet adunk. ▶

a polgármesternek feltétlen engedelmis hiva. Ez a trias, t. i. a polgármester, főjegyző és Antunovits Máté még egy negyedik egyént keresek, aki a maga eszével nem igen szokott gondolkodni, s így négyen elkészítették a véleményt, sőt egyben a közigazgatási bizottság határozatát is előre. Időközben már igen furcsa szél fujt, mintha a volt árvágyárnak utólagosan némi pótolni valója lett volna az árvák vagyonaiban. Ezt a polgármester állítólag csak azért s addig tűrte, míg a monstre feljelentésre a határozat meghozatik. Csak hogy az a pótlék aligha volt elég, mert utjabban egy véletlen, ismét a felszínre dobott egy tisztátalan ügyet, mely szerint az árvágyárnak egy árvának javára mintegy 3—4 és 5 évvel ezelőtti három évről beszédett hasznobérét még ma sem szolgáltatta be az árva kasszába és még egyéb, állásával össze nem férő dolgokat is cselekedett.

Majd kitűnik egyébként a vizsgálatnál, mert nem hiszik, hogy a miniszterium, — a kinél az ügy feljelentetett — ez ügyben vizsgálatot ne rendelne el. Ebből az esetből, miként mindannyiból, elég fényesen ragyog ki azon sajtósága és szomorú közmondás „kéz kezét mos.“ Ezt ugyancsak felhasználják egyesek, a mi közigazgatásunknál.

De hát hogy is várhatnánk közigazgatásunknál tiszteességes eljárását és kezelést, a midőn újabb kinevezéseknél egyesek kivételével, valamint a választásoknál a qualificáció csak másodsorban vétetik tekintetbe. A főjegyző maga sem bir kellő qualificációval.

Vojnits Dezső árvaszéki úlnök szintén qualificáció hiányában szenved, de azért hónapok óta működik e minőségében, sőt a főispán megerősítését is kieszközölte a miniszteriumnál. Hogyan fogja tehát ez elintézni az árvágyarokat, ha nem ért hozzá? De hát nálunk minden úgy van jól, a hogy van.

Erélyes főispán és erélyes polgármester kell, a ki nem párt szempontból és párt tekintetéből tölti be a hivatalokat a ki nem huny szemet a hiányos és botrányos kezelésekkal szemben. Példa rá Temesmegyében Déchán Achil fiatal, vagyonos és előkelő családban született megyei alispán. Temesmegyében épp úgy burjánzik a visszaélés, mint nálunk, talán nálunk nagyobb mérvben mint ott.

Az erélyes alispán vas marokkal nyúlt hozzá a tisztátalan vagyonekezelés megakadályozása és a bűnösök kipuhatólásához és nem eredménytelenül.

Az egész közvélemény elismeréssel van az erélyes alispán működése iránt és érdeklődéssel kíséri tetteit. Nálunk nyilvánosan köztudomásra jutottak a visszaélések, de rendszeren csak az alsóbb rangú tisztviselők vonatnak felelősségre, még a főbkek jöllehet őket nagyobb felelősség terheli s majd közvetve részesei a visszaéléseknek, szabadon üzük azt s ez az oka, hogy folyton alább és alább csuszának a lejőő városunk és a község romlására. Várunk és elvárjuk Kállay főispántól, hogy a felhozott számos visszaélésekben egyszer ő is befogja látni, hogy gyökeres megtisztítása közigazgatásunknak a corruptiótól nem az alantos, hanem a főbb tisztviselőknél kezdendő.

tavaszaán Lévy Simon villája 16 szobával s küllő konyhakkal, így a Hevér, Rozsits, Vojnits (most Rostas)-féle nyaralók. 1887. tavaszaán az Iványi-téle Mária laka. 1888-ban Kunetz épített Szalayéval szemben. 1889-ben Jiraszek tornyos villája és Hoffmann ügyvéd háza épült, 1890-ben Kunetz emelt szép villát Rostaséval szemben stb.

Azonkívül a fürdőhöz közel, a szegedi országot melletti pusztaságok is szőlőkké alakultak és szép villákkal épültek be. Így Haverda Mátyas, Wizner József és Freudenberg Márké.

Az eddigi deszkaalkotmány helyébe 1887. tavaszaán épült új vasuti állomással szemben Orbán falva sorában is több lakályos nyári villa épült a szőlőkben. (Milasin, Schuier, Karvazi, Pukkel, Czeisz és Vojnics Lukács stb.) Említendő még a kanizsai ut melletti a Vértő fűött emelkedő Aradszky villa is és ehhez közel az 1887-ben épült Malachowszky László villája. Mindezek birtokosai nagyrészt allaudó lakosai és vendégei a fürdőnek jul.—aug. hónapokon át, melynek élénkítésére az alföldi vasut is megnyitottak 1869 szeptemberben, sokat tett a közlekedés könnyítésére czeiszzerű beosztása által.

Paloty a hatóság gondozása és a városi lakosság élénk részvetele mellett még folyton épül, terjed s széplül. E czéliből adta el a város 1889. évi májusban villahelyekül a körtölés által nyert területet is; nevezetesen az u. n. városi kaszálot, a melyet (1890. jan. havi közgyűlés jóváhagyása után) 1890. nyarán egyesek már feltölteni kezdtek.

Palics mostanában eléggé megfe-

A város hitele agyonütve.

Nem új dolog. Három év óta van későülőben egy peres ügy a város törvényhatósága ellen, melynek első sorban czélja megmenteni egy községet, a második czél pedig az, hogy a gyerekbátóság kezéből kivéttessék a jog könnyelmű adósságokat csinálni. Csinálnak adósságot, de azzal tovább nem törődnek. Nincs nehány napja, hogy a város hitelezőjeként szereplő bank figyelmeztette a városi hatóságot, tartsa be a fél-éves felmondást a milliós kölcsönre, mert gondatlanságának súlyos következményei lehetnek. Ha nem dognak el ezt a bank átiratot, közölnék szösz szerint, de az ilyenek nem jutnak ami kezeink közé.

Tönk felé közelgünk, mutatja ez a bank figyelmeztetés is. Nagy összegről van szó, de ami tisztikarunk nem törődik ezzel. A pénz másfelé kell.

Ilyen gazdálkodás mellett nem csodálható, ha akad a birtokos osztály között, aki rudat akar venni a pénzpozsekolás él, mert félt, hogy eluszik a város fekvő vagyona. s összes fenntartási költségünk a polgárság keresményéből fedeztetik majd.

Miloszavlyevits Milán és Németh Mátyas tehát tulajdonjogigényt jegyeztek fel a város tulajdonánál telekkönyvezett összes fekvősegekre, s értesítve lett a nagy kölcsönöket adni készülő bank is az újonnan keletkezendő peréről, minek folytán hatóságunk összes kombinációja megbukott.

Nincs pénz, nem is lesz, tehát nem lehet építeni sem.

A város hitele ezzel agyon van ütve. Szándékosan nem akartunk megemlékezni a bombáról, mely a toronyba csapott, de ma egy hete Mamuzsits Lászlár polgármester már tudomást vett róla, s azzal vizsgálta magát: majd kárterítési pert akasztanak a pert indító nyakába.

Kárterítés? Ugyan milyen kárt szenved a városi közönség e per miatt?

Nem lesz a városnak több adóssága, mert nem kap kölcsönt, nem épít milliós kaszárnyát, mert nem lesz pénze, ha pedig e nem-építéskől kárt szenvednek egyes vállalkozók s talán mások is, ez csak nekik faj, nem pedig az adózó közönségnek is.

Ha a két telpeseri ügyvéd elvesztene a pert, majd megfizeti a megítéendő perköltséget, de mást sem mi szin alatt, — soha!

Városunk leendő feje.

A közeledő tisztújítás alkalmából határozottan kijelenthetjük, miszerint Varga Károly volt országgyűlési képviselő, előkelő földbirtokos városunk közönsége előtt közkedveltségű és ritka társadalmi műveltségű ügyvéd, azon esetre, ha a város polgársága és a városi bizottsági tagok bizalma felé fordul és őt megválasztani óhajtja, a polgármesteri jelöltséget és megválasztatása esetén a polgármesteri állást elfogadja. Adja Isten! Lelkünkben kívánjuk, hogy ezen diszes és megtisztelő

lel egy fürdőhelyhez*) kötött igényeknek, a mennyiben éghajlata általában mérsékelt, enyhe; levegője az alföldi porától tiszta és a körüskörül elterülő városi és magánligetek, szőlők és kertektől egészen illatos. A lég hőmérséke 20—30° közt változó, a vízé 23—24°

A növényzet a szemnek is igen kellemes arányokban terül a fürdőhelyiségben: a hideg fürdők előtti szép fenyves és rózsás csoportozatok, a parkon át a tornahelyig húzódnó széles közepűt és a főbejáró összeboruló fáinak titokzatos homálya, a tó nagy vízfűtőkrén túl a zöld magasabb part szántóföldekkel és tanyai házakkal és nyugat felé a hajlogó nád hullámai gyönyörködteik a néző szemét, akár a mólóról tekint szét, akár pedig a nagy költséggel készített és fásorokkal díszített új szép köröltésen járja körül a tó partját, vagy pedig csónakon éivezi a holdvilágos éj mela csendjét.

A tó vizének gyógyító hatása miatt**) sok beteg néha távol vidékről is keres itt üdülést és gyógyulást.

A víz vegyi alkotásai között legtöbb a szénsavas szikenyéleg s azután a szikenyahavag, azért a Paloty (mint a Fertő tó is) az égyenyves gyógyvizek közé tartozik. Az eddigi — felszázadnál is hosszabb — tapasztalatok után a víz használata különösen juu. közepétől aug. közepéig sikeresnek bi-

*) Palicsról, mint fürdőhelyről dr. Wiener S. irt 1869-ben egy füzetet: „A palicsi tófürdő“, — magánrajz. — Ennek nyomán „Paloty fürdő“ czimű 1882-ben a város új magyar-német szövegű ismertetést készítettett.

**) Melyről Wiener említett füzetében nem egy meglepő esetet találunk.

állást oly egyén nyerve el, aki a pártok fölé emelkedve, pártszenvedélytől menten, részrehajlatlanul, szenvedélyekre való tekintet nélkül töltse be azt az állást, a melynek tökéletes betöltésétől városunknak úgy anyagi, mint erkölcsi felvirágzása függ. A bizottsági tagok közt már megindult a mozgalom arra nézve, hogy egy impozáns küldöttség kérje fel Varga Károlyt a polgármesteri jelöltség elfogadására. Ez okból folyó évi szeptember hó 7-ik napjának d. u. 3 órájára a Hungaria termében értekezletre hivattak össze. A kik e czéliből külön meghívót nem kapnának, azért szivesen láttatnak.

Eltussolható-e?

Hubay Gyula a lapunk mult számában ismertetett városi haszonvereadó éjt nappá tevé futta össze a pusztákat, keresi az aitaia megpumpolt szegény embereket, s rendre megátogatva őket, osztja vissza a tőlük kicsait cseke, yebd összegeket.

Ezzel azonban nincs utja vágva ügye fejlődésének, mert körülbelül 20 tanu valja, hogy penzeket szedett fel a naszonocereim szandekotl toidek utan, igereteket tett az az embereknek, hogy azt a parcellat megkapjak, a melyk nekik tetszik es oly aron, a melyen art ajanlani hajlandok, csak fizessenek. Ez volt a to.

Van tanu aki azt mondja, hogy egy alkalommal elbujtatta őket, mert várta a to kapitányt, s csak egy jo orai pipazas utan hivatta egyenkent oket, hogy fizessenek.

Van tanu, akinek azt mondotta, hogy már szerződése is kész, a föld 25 éves haszonbérlete most már biztos, csak fizessen. Pénz, pénz, ez volt a fő motívum minden lépésnél.

Hogy voltak-e es kik büntarsai, azt bevallani nem akarja, ellenkezőleg azzal ve-dekezik, hogy ő egy itteni fiatalabb ügyvéd részere jart el, az igerte közreműködését eme haszonbérleteknél.

Most már azt híresztlik, hogy Hubay Gyula altasáról lekoszon, ezzel jelen ügy befejezést nyer, s a közlego tisztujitásban az adohivatalhoz megválasztják, vagy kinevezetik újból a főispán által. E hirre mi azt mondjuk: «hatra van még a fekete leves», — amit egy hivnak, hogy «kriminalis.»

A jelen ugyon hozott polgarmestesi határozat par nap előtt lett irásban kezdesitve, annak szövege a következő:

«405/1890. éln. sz. Szabadka sz. kir. város polgarmestere, dr. Mukics Simon városi bizottsági tagnak folyó évi augusztus hó 14-én tartott rendes havi közgyűlés alkalmával tett interpellációjában emelt panasza s az általa bejelentett s kihallgatott tanuk vallomasa folytán Hubay Gyula városi számvizsgálóval felvett jegyzőkönyv alapján a következőleg:

Határozott:

Hubay Gyula városi számvizsgáló ellen ennek az 1886. évi XXIII. t.-cz. I. §-nak

zonyult, mindenekelőtt gőrvéelyes (skrofuus) bajokban, azonkívül aranyeres bantalmakban, idült bőrkütegkben es idegzsibbasokban.

Épen midőn a város fürdőintézet főépületének felállításáról gondolkozott, egy vízi malom a tónak sötéitett vízei a kerek hajtasára leveztette s annak helyét a városból csatornának a tóba vezetett édes vizek nem pótolhatták, a víz gyógyereje fogyott. De a város ezen malom kisajátitása és a kifolyás szabályozása által a víz gyógyerejét ismét biztosítván,*) hozzáfogott a fürdőintézet rendezéséhez. Azóban utjabban a tófélnék elszapozódása, a városból jövő nem leg-tisztább szerves elemek által, a mi a hinar-képződést is elősegíti; valamint magának a víznek az új töltés általi visszaszorítása, minnek következtében a tó épen a sekélyes parton meg eleven szikós nagy területet vesztett el a víz hatása alól — nem előnyös a víz gyógyerejének emelésere.

Azóban etekintve a víz gyógyerejétől a Pantyuak, mint egyszerű megfurdonek es üdülőhelynek is jövoje mar Szabadka város lakossága által is eléggé biztositva van, s főkepen ha csel-szerű es gyorsított közlekedes a kijuthatást megkönnyiti, mindenkör lényeges araszvél fogja képezni a városi lakosság társadalmi életének es közegészségének. — Utjabban Szegedről is gyakran egész társaságok ünnepe napj kiráudnásokat tesznek ide. A Szabadka városi lakosság pedig (leszámítva a teivér bunyevacz gazdakát) a hideg fürdő es a jo levegő miatt kedvencz mulató helyéve

*) Vár. jr. 1859. évi 308. sz. 1860. évi 35. 49. 50. 152. sz.

a) pontjába illetve Szabadka sz. kir. város szervezeti szabályzata 309. §-ának második bekezdésében ütköző cselekménye miatt, a fegyelmi eljárást megelőző vizsgálat elrendeltes, s egyuttal nevezett tisztviselő a hivatkozott törvény 4. §-a alapján hivatali állásától is felfüggesztetik.

Miről Hubay Gyula számvizsgáló, melt. Kállay Albert főispán, dr. Mukics Simon var. biz. tag, dr. Landauer Adolf tiszti főügyész, Ivanits István főszámvévo s a tanács értesitettek.

Megokolas:

Dr. Mukics Simon var. bizotts. tagnak 1890. évi augusztus hó 14-én tartott közgyűlése alkalmával emelt s a tisztikar egyik tagját hivatali visszaélésekkel terhelő panasza folytán megindított hivatalos nyomozás s az e közben kihallgatott tanuk vallomasa alapján leendő kieszközlesere vallalkozott, s azert nevezetteköl nemcsak penzt kovetelt, de tényleg penzt es penzterteku tárgyakat vett at.

Ezen körülménynek megallapitasa utan Kasziba József, Varga Gergey, Enghl Pal, Szabo datanes Menyner, Meszaros István, Soregi Toth Istvan, Varga kukoricza Istvan, Farkas Gaspar, Farkas Ferencz, Szucs József, Farkas Matyas es Kovacs Mihaly tanuknak, valamint Hubay Gyula panaszlontnak kihallgatasa alapján igazolva ion az is, hogy panaszlott nevezett tanuk részere 25 evre terjedő berleteknek a varostol folyamodvány utan leendő kieszközlesere vallalkozott, s azert nevezetteköl nemcsak penzt kovetelt, de tényleg penzt es penzterteku tárgyakat vett at.

Minthogy pedig a szervezeti szabályzat 309. §-nak második bekezdése szerint a hivatalnok a maga hivatalához tartozó ügyekben kervenyeket magan felek részere nem keszithet. — annal kevesbe szabad tehát ny kervenyekhez kéz alatt mas feleknek rovasara hivatalos adatokat szolgáltatni, — s minthogy panaszlott azon körülményt, hogy ő tanuk tolyamodványainak hivatalos adatokkal leendő elatasara vallalkozott kitejezetten beismerte s így az 1886. évi XXIII. t. cz. I. §. a) pontjának s a szervezeti szabályzat 309. §-a második bekezdésének megsertese kesztelemne ion teve. — annal tova panaszlott ellen a fegyelmi eljárást megelőző vizsgálatot elrendelni, — s tekintettel arra, hogy az általa elkovetett cselekmény az által, hogy nevezett az előnyomozasi adatok tanusaga szerint nemcsak a tolyamodványok egyszeru beadasára, de egyuttal a berletek biztos kieszközlesere is, vagyis tehát olyanra vállalkozott, ami hataskorebe nem áll, — s azert megis penzt kovetelt es fogadott el — súlyosabb beszamitas ala is esik, egyuttal őt hivatali állásától is felfüggeszteni kellett.

Szabadkan, 1890. évi augusztus 16-án.

Mamusich Lászlár polgármester.

Bünpalástolás.

Kezd fejlődni a dolog. Hubay Gyula nemcsak penzeket csalt ki a felektől, de haszonvereket is magánál tartott. A polgármesternek ezt tudnia kellett, mert a városi tiszti ügyészség által e miatt polgari per után a neijoen kir. jarasirozsagnal perelve

Folytatás a mellékleten.

avatta Palicsot, a város gyöngyét — és máj. közepén tui csak elvetve keresi fel a szép közei városigetet, hanem ki vasutot, ki magánfogatot, s kocsiokot, ki meg gyalogszerrel siet kiife a varostól orayira fekvő Pantyra hétköznapra is. De legutolsó megleg unnepe, es vasarnapokon, főkepen, ha meg valami latványosság is igerkezik, (mint nehány év óta az ahtetikai versenyek) vegtelen vasuti kocsiok ropiták ki megszamalhalan meennyiségben az eltvidor uerpt — az alsóbreudű uep pedig egész karavánokban gyalogoi ki naphosszant a varostól. S a nagy ueptömeg elobb a tó hui-lamaibau felüdüveu, keresi fel az áruyas setahelyeket vagy a két vendéglönek szabadban elhelyezett asztalcsorait.

Meg kell még emnekezmem e helyen azou körülményekről is, hogy a régi patri-archans eletet a Panty partjan az újasoz tejesen kiszoritjak, megszüntetik. Eddig a szegényebd uep (mar felszázad óta) a turdu keleti es nyugati oldalat, a városi kaszától a parkig ugyen turdu es ruamaszouelyűt foglalta el; a számos kocsiok es a szőlők keritesenél vetkozodiek s onozkodtek, a keritesekre akasztottak ruhajokat, es a partou teritettek ki feheredni es szaradni a kimo-sott ruhakat, mig beut az alg araszvél viz-től kezdve az onyi meenysegig csak ugy hemzsegett minden a sok turdu zo gyermekes, feriak es asszonyok tarka csoportjau. E festői latványosság a köröltés es az új vil-lak leendő felepítése következtében maen vegkepen ki van szoritva, es a szegények számaru egy maen tavasnapra eső hely jöl-tetett ki.

Iványi István.

sulátok reliquiái. Nem csekélyebb nevekkel találkoztunk ezekben, mint Megyeri, Szentpeteri, Kantorue, Deryue stb. Különösen le-
redesbe ment emekekkel. Ezekben találhatjuk Petőfi Sándor, Szechenyi István, Földvary István, Fay Andras, Felek Miklós és más jelesnek neve is. Petőfi, mint statisztika, Felek Miklós mint egy erdélyi trupp sűgője szerepel ugyanis egy nyomtatványukon.

A sutban ha yódo lom közt találhatjuk föl azou színtapoti, a mely Kossuth Lajos egy történelmi dramájának előadásáról nyujt tájékoztatást. Ugyanott lehetjük fel Kossuth keziratában azou történet. színművet, melyet a nemzeti színház részere Kossuth Lajos fordított s elismert szívre. A szíveszeti kiállítás alkalmából össze leteteli volna gyűjtemény Kisfaludy Sándor és Karoly, továbbá Vorosmarty, Zsigmond, Toldi Kalmán s több más kiválóbb színműveinek elkallodottakban levő kézirati műveit és a színművet érdekli leveleit. A poros kötegekben hagytak a Kelemen-tre szent iratok irant tanúsított közony szerint Kantorue azou leveleit, melyben esedeznek a nemzeti színházba való tolvétel irant. Közöttük a lakai Jokanne leánykori leveleiből, melyben először szerzőtetséssel, majd huzetelenmeléssel esedezik: hogy meg-
eitelessen.

Sohi jobb alkalom nem leend, mint a mostani volt, — a mely összegyűjtötte volna azon erekiyeket, melyekben meg van orokítve a nemzeti színháznak a magyar nemzet előbbekelői által való újjászervezése, melőleg megemeltetése a halványas-években előbbkarról erkölcsi és anyagi bukástól. Egy kis kötetet képezne, ha felsorolnánk azou műveinket számat, a melyek Egressy, Szentpeteri, Deryue, Jokanne s másod birtokból ma jobbara ekanodottakban hanyódnak.

Nagyon keves mutargyak akad oly birtokosa, a ki egy egész hosszú életet a az egyetemesi megörzi. Hala lstennek, azonban akad meg nyen. A kegyelet által megmen-
teit erekiyek közül csak egyetlen-egyet ki-
váuk bemutatni: es ez a kitűnő magyar népszámitékesítőknek Hegedusue Bodeuburg Linauk halotti alcicza. Kiváló műpiteszünknek: Kauser Jozsetnek közönheto ezou alcicza epsegeen maradasa. Az elhuuyt alcizának bajai megörökítő alcicza leirejete pedig Kauser műpitesza edes atyjának er-
ueme, aki 50 év előtt a halhatatlan emeku művészeen alcizát a ravatalon örökite meg...
(Vége.)

Közgazdaság.

Pénzesi hetipiaczunk elég cönknek mondható. A kezevezen ideo, az orias portelleneg nagy hatranyara volt az uzerkedesnek. A termények minden fajáról bőven cökeuit, dinnye vagy 100 kocsvál hozatott be. A gaponalek rikasan sorakoztak aru-
helyeken. A kinaltatni a kedv meg mindig gyenge nona csekely aremekedes mutatkozott, a vete. kedv jó volt. A arak hivatalo-
san jegyzekeltettek: Lisztalauza: 0 00—7. ketszeres: 5 90—0 30. Rozs: 5 10—5 30. Árpá: 5 10—5 30. Zab: 5 00—5 70. Cen-
geri: 5 90—6. Losertes silogrammonkent 40—42 kr. Az iparosok kedvetlenül vittek haza arukat, inkább kart szenvedtek, mint vasart csináltak. A baromvasaron a torga-
lom kielegito volt.

Irodalom.

A legkellemesebb szórakoztató egy jó lap s ezi csakony ő iornaveri meg-
szerezheto minden csimán, ha megrendeli a „**Depece Csásari Lapok**” című szépirodalmi es irodalomtörténeti lapot, mely nemcsak hasz-
nosan mutatja, erdelem, erdelem es izes uemesito olvasmányokat nyujt olvasóinak, hanem „**No a hazában**” című melekietveit is tanacsadja a csásár minden tagjának s gyonyoru csak kiváló művészekiől eredo ke-
peit a szép erzeket is teljesíti. Hogy ma-
gasztos czejanak a „**Depece Csásari Lapok**” mennyire meglelt: az legjobban bizonyítja ama közkedveltség, a melyben részesei, s eiolletoemca evrol-évre szaporodo száma. A „**Depece Csásari Lapok**” elözetési ára egész évre 6 frt, leleve 3 frt, negyedévre 1 frt 50 kr. s a kiadótalati (Budapestben, nagy urolau-utca 20. sz.), melyhez az elözeteseen a gyezesezrubben postautalványon intézetnek, kiváratra bármelyik ügyes es bermentve szögél mutalványszámokkal.

A „**Het**” utolsó két száma gazdag szépirodalmi tartalma által úmuk ki. Tolnai Lajos, Barsony István, Horváth Boldizsar, Szalay Fruzina, Bodnar Zsigmond, Labort Koberi es számos jó hangzásu nev műkötött közre, hogy e közkedveltségnek orvendo hetnap 31. es 32. számát érdekesse tegye. Az utolsó számban közzétessék kerelt Schmed Mari-nak „egy barj története” című eredeit beszelye. Az utolsó számban, pedig Kovor Tamás „Barlangosok” című leveit. A lap uemunkatársaitól, kik különböző álne-
vek alatt írnak, érdekesen érdekesebb tarozák tarkit-

ják a szöveget: „A jó falusiak”, „Detronisalt szerelem”, „Mária Valeria napja” megannyi szellemes csevegések, melyek a hét eseményeit tárgyalják. A raison morte általános irodalmi pangása e lapon nem igen vehető észre. Elovessége most sem csappant meg. Az utolsó szám Szalai Fruzinának, a Kaposvártól élő jeles fiatal költőné arczképét hozza. „A Het” előzetési ára egész évre 10 frt, leleve 3 frt, negyedévre 2 frt 50 kr. Elözetési pénzek „A Het” kiadótalati: Magyar Tudományos Akadémia patotaja Budapestben, kiállendók.

Dívatlapokkal versenyeznek manapság összes szépirodalmi újságjaink; arczképek, aktualis rajzok és mas, nem irodalmi tegyverek segitsegével igyeksznek hódítani. A „Magyar Szemle” ug szolván az egye-
dűi kivétel, mely minden egyéb eszközt mellozve, uztan csak szépirodalmi es kritikai tartalmának szavai és gazdagságaiat kíván latni. Vataban orvondetes tenat, hogy a magasabb czelekert hevűlo „Magyar Szemle” rövid ideo alatt oly rendkívül eter-
jed az országon. Az igaz kiönben, hogy becses nagytertek ezikkel molett ad a „Magyar Szemle” anyai es oly sokféle szorakoztató olvasmányt is, hogy mint érdekfeszito hetnap szinten kielegíteni a legke-
nyesebb igyeket is. Mutalványszámokat a „Magyar Szemle”-ből bármelyik örömet küld a lap kiadótalati (Budapest VI. ker. urolau-utca 14.) a regösziutemben, ajánjuk e kitűnő lapot olvasóink figyelmeébe.

A szabadkai tanítók közül is

szót emelt egy a Budapestben most folyó IV. egyetemes tanitogyűlesen a mag-
gyar nyelvnek nepiskoláinkban leendő minel tagobb alaponi tanitása érdeke-
ben. Ez a felszólallo egy asszony, Szanto Edene! Mig ezt udvozöljük, a kortes tanito csapatnak csak azt uzen-
juk: Pirujanak!

A közönség köréből.*)

(Vuits Tivadar kicsinykedese.)

Nem szivesen foglalkozunk egyes sze-
melyekkel, de ezuttal kiveteit kell tennünk.

Vuits Tivadar ugyanis i. evi augusztus hó 19-én fel 8 óra után, több vidéki szer-
egyenel a panosi indolauzank atelecheven tekvo szoiolulvényekre jott. — A vidéki urak megiatva ott az imponans „Urban” ke-
resztet, azt kerdeztek, ki antatta tel: Erre azou választ kaptak: kozadakozasból ant-
tatott tel; a melyre mi szerbek, de meg a zsidok is adakozunk. Ezen igaza is van, de nem tudjuk ezutan gunyos szavakkal mert cizmerte a magyarságot, — kik a szent kereszt felalittasozó a legjelenteke-
nyebben jarutak. — Jeesus: „**on**” mely cimzese a daimat es szeró nyelven csak akkor hasznaltatik, a midon sokkal alantaob iokon alonak tartatik az, ki uly cimzen usz-
tettetik meg, semmogy nevenek, avagy ere-
duenek telealittesere meltonak tartanak. — Itt Urban-ialvat akarnak telealittani, toytata a kereszt alatt is Urban ail. — Iorekedett gunyos hatast kelto cöladasával imponani a vidéki szeró urakkal! Bizony kedves vuits uram, e kies területen a birtokosság es a szoiolulajdonosok után hamarabb lesz Urban-ialva — mint „**Fosmo sztjajiste**” (Fos-ialva).

A nevezett m. kiralyi postamester szinte a vidéki szeró urakat Gyorgyevits sorcsarnokában megvendegelte; szo-
vitakent szerepelve, mondokajaban megta-
máuta a Sztojkovics Dusan czeg egyik tul-
ajdonosai azert, mert hatalmas muumai ol-
sztonozve inkább szeret a magyarokkal tarsa-
logni, mint a vuits-tele szeröekkel.

Erege ismeretes vuits Tivadar a baj-
moki tempioim zavargással is; többszor nauottuk mar, hogy ekes szavakban tudja a közönség elott kiczirzani a naza irant onzetlen szeretett es tantorlatnao ragasz-
kodasat — mig tettel az ellenkezöri tesz-
nek szomorú tanúságot; pedig vuits ur is tudja, hogy minden Demosthenesnel szebben beszél a tett.

Megnyugtatasul mondhatjuk, hogy a „**veinika seroiu**” nenzen jog Urbanivan prosentakát szám, ama kevesse nevenim.

Betejeseu, minthogy vuits Tivadar nagyon tudja czimati a latin remekirokat, mi is raolvasunk egyet letere: „**dixisti me ingratum, omnia dixisti cecis nazam ingra-
tusanak tartjuk az inconsequens urakat, s kiönösen a vuits-tele m. kir. postásokat!**”

... y.

H I R E K.

A szt. Rózsa bucsu ma tartatik városunkban. Tegnap egész delutan zugtak a narangok a sz. Ierecz egyazonban, amint az erkezo keresztek ele nuztak az udvozle-
tetek. Temerdekek nep seregiet össze, legtöbb volt azonban a szegedi.

(*E rovat alattak díjmentesek. Szerk.

Eljegyzések. Weisz Gusztáv a hely-
beli m. kir. adóhivatal egyik közkedveltségű és munkás tisztviselője eljegyezte magának a kedves és művelt lelkű Engelbrecht Ni-
nát. — Pukkel György jó hírnevű vendég-
lősnök szeretetre méltó Margitját pedig Vitések Antal tönjárásit tanító. — Boldogság kísérje frigyüket.

Tűzesetek. A vörös kakas a le-
folyt heten mint valami mumus minduntalan rémitgette a bekés lakosokat. A hét elején Jakobcsics Béla szegedi szőlőjében levő két jégvermet és két kazal szénát emészttet fel. 20-an esti 11 óra 16 perczkor a VII. kör-
ben Ambrus János nádas háza gyuladt ki és az istállóval együtt leégett. 21-en reggel 1/2 7 orakor Dinyes Istvan sertésölja egett el. Ugyancsak 21-en esti 8 óra 25 perczkor Toth János VI. kori zsindeles lakháza a hozzá épített nádas melékepülettel és a padlason elhelyezett 20 koból buza, 20 kö-
böl arpa és különféle házi es gazdasági esz-
közökkel együtt a tüz martaléka lett. Ez a ház 1150 frtig biztosítva volt a Phoenix tarsulat-
nal. A kart hivatalosan 1500 frtra becsülik. A tüzoltók pontosan megjelentek a vész-
helyeken és ügyesen dolgoztak, azonban a kivonult katonaság durvasága ellen panasz erkezett szerkesztőségünkhez, mely panasz-
nak ele különösen a vезenlyöz császári fő-
hadnagy ellen irányul. E főhadnagy állító-
lag karomkodott, mint tisztességes embe-
rekkel szemben nem illik, s egy fiatal embert is megkardlapozott.

Gyászrovat. Egy fiatal szép és mű-
velt lelkü leányt ragadott ki ismét a kérlel-
hetlen halál, övének mély fájdalomra az élők sorából. Kitűnő tanultsága és nyelvismerete a legsebb jövőt biztosította számára, és mégis oly korán, oly fiatalon Mamuzsich Julia okleveles tanítónő 19 éves korában meg-
halt. Korai halálát a melyen megilletődött nagyenyje és nevelő anyja özv. Ernyössiné sz. Odor Veronán kívül hvére: Sándor — nagyenyjén Horváthné Odor Borcsa és szá-
mos rokon és barátói gyászolják. Temetése e hó 19-én d. u. 4 órakor nagy pompával általában es nagy részvet mellett ment vég-
hez. Aidas és béke lengjen emléke fölött.

Ongyilkosság. Kubát Vincze szabó-
mestert VIII. körben levő lakásán agyon-
lőve találtak. Az orvosi bonczélet szerint a boldogtalan, ki 54 évet élt, az ongyilkosságot mintegy 10 nap előtt követhette el. Kiön-
nos azon hazában majdnem 10 lakó bir la-
kással és a büzt korábban észre nem vették.

Hubay Gyula még henczeg, s le-
veretesséssel fejegetti lapunk szerkesztőjét. A miyen iskolába járt, hatóságunk tanitása alatt oyan a nézete is. Szabadkán a botozkodas nem újság mióta Mamuzsich Lázár a pol-
garnemester. Jobban tenne azonban az ily tisztviselő, ha nyilvános helyeken nem is mutatná magát, ha van még benne valami az „**miik, nem illik**” erzetből.

A fővárosi tűzoltóság tűzfelügye-
lője Janicsék Andor az országban tett na-
gyobb körutjaból péntek este városunkba erkezett, es masnap a túzolto telepet, annak szerelvényeit behatano megvizsgaivan, arról a lehető legkedvezöben nyilatkozott, szive-
sen hozzá teszik saját tapasztalatunk után is, hogy a telepen a rend es tisztaság ki-
fogastalan.

Mindenféle Zomborban az elha-
lasztott nagy-böddogasszonyi országos vásár ma tartatik meg. Maria vásár is lesz. —

Szeberenyi Gusztáv az ág. ev. egyház puspoke főrendihazi tag 74 éves korában Bekes-Csabán elhunyt. — **Dr. Saly Imre** Bacs megye es Baja város főorvosa es hó 20-án ünnepeit feiszazados tudori jubileum-at. Ez alkalmommal a budapesti egyetem diszokleveiél tüntette ki a jubilaust. — **Zenta város** közgyűlése Boromisz polgár-
mester elien jegyzökonyvi megrovasnt mon-
dott ki. — **Az aradi kiállitásban** meg folyton nagy az elekség. Eddig több mint 30,000 látogatója volt. — **Az aradi kiállitást** múlt vasárnap több, mint haterzereu látogattak meg. Be kar, hogy ha-
toságunk a gazdasági szeuatozt le nem küidi, egy kis tanulmányuttra, ö amugy is nagy-
mestere a kianttasok leirasauak (?) — **Rá-
kóczi Parcsitich Sándor** újg. honv. miniszteriumi osztálytanácsos boldogult Par-
csitich Fejuek uokatesivere, volt elite kö-
reikben is előnyösen ismert derek hazafi 69 éves korában elhunyt. — **Jászladány-
ban** egy 64 éves tudmivesnek 48 éves neje három gyermeket szult. — **Enyhítő kör-
ülmény.** Biro: Tenat beismeri, hogy fejl-
törte a penziart. Vau mag valami mondant-
variója? Vadlolt! Kérem enyhítő körülmé-
nyűi betudni, hogy az ellopot pénzből ado-
hatrálekomat fizettem ki. — **Természeti ritkaság.** A kozsvári egyetemi bonczolo ulezetveu egy 37 éves nápszámos hontes-
ten „**situs trasversus viscerum**” észlelték. A jobb oldal összes szervek, t. i. baloldalon tekütek. A maj baloldalt, a gyomor es lep a jobboldalon sat.

Nyilttér.*)

A n. érd közönség szives figyelmeébe!

Városunk szülötte özv. Czirok Péterné Kelemen Anna, okleveles szülész, bator-
kodik lapunk után a nagyérdemű közönség szives tudomására hozni, hogy a bábaképző tanfolyamot a szegedi m. kir. bábaképző intézetnél 1889/90. évben jó eredménnyel elvégezte. Ennek alapján a szülő nők es gyermekágyasok, valamint nőbetegek ápo-
lása körül szakavatottsága es gyengéd, ta-
pintatos bánásmódjánál fogva magát a nagy-
érdemű közönség szives figyelmeébe ajánlja, s meleg pártfogásáért alázattal esedezik.

Schlesinger Sándor, papir es könyv-
kereskedés f. hó 18-an eladta, jövőben csakis könyvnyomdájában lesz elfoglalva, miért is kéri a n. é. közönséget könyvnyom-
dai megrendelésekkel egyenesen könyvnyom-
dájába fordulni, hol a megrendelések pon-
tosan es a leggyorsabban elkészittetnek.

Vasuti menet-rend.

(Érvényes 1890. június hó 1-től).

Budapest—Zimony—Belgrád.

	el. expr.	szem. v.	gyors r.	vegyes v.
Budapest	2 35 reg.	7 55	2 40	9 45 es.
Kis-Körös	4 31	11 04	4 52	1 59 re.
Szabadka	5 44	1 46	6 26 est.	5 24
Csantavér		2 11		6 16
Topolya		2 34	6 59	6 48
Hegyes-Fekh.		2 56	7 16	7 20
Verbasz-Kula		3 16	7 30	7 46
Ó-Keer		3 34	7 44	8 15
Kisvács		3 51		8 38
Ujvidék	7 40 reg.	4 19	8 21	9 15
Karlócza		4 41	8 37	9 47
Zimony	9 00	5 35	9 45	12 18 du.
Belgrád	9 09	6 45	10 05	12 30

Belgrád—Zimony—Budapest.

	expr. v.	gyors. v.	szem. v.	vegyes v.
Belgrád	3 02 reg.	5 30 reg.	8 25 re.	3 20 du.
Zimony	3 12	5 40	9 00	3 32
Karlócza				
Ujvidék	4 43	7 43	11 16	7 19 est.
Kisvács			11 38	7 58
Ó-Keer			8 13	8 22
Verbasz-Kula			8 28	12 18 du.
Hegyes-Fekh.			8 40	12 36
Topolya			8 57	1 02
Csantavér				1 21
Szabadka	6 38	9 46	2 25	11 28
Kis-Körös	7 54	11 06	4 21	2 13 reg.
Budapest	10 05	1 20 du.	7 30 es.	6 40

Szegedtől—Zentára.

		vegyes vonat
Szegedtől	indul	2 26 d. u.
Röske		2 56 d. u.
Horgos		3 31
Martonos		3 57
Ó-Kanizsa		4 29
Adorján		4 57
Zenta	érk.	5 25

Zentától—Szegedig.

		vegyes vonat
Zentától	indul	6 44 reg.
Adorján		7 14
Ó-Kanizsa		7 52
Martonos		8 10
Horgos		8 46
Röske		9 05
Szeged	érk.	9 30

Szabadka—Palics—Szeged.

Szabadka indul reg. 5.10, 9.51, 3.35, 5.10, 6.42, 7.40.
Palicsra ér. „ 5.31, 10.09, 2.51, 5.29, 6.49, 8.10.
Szegedre ér. „ 7.09, 11.13, 3.55, 7.54, 9.13.

Szeged—Palics—Szabadka.

Szegedtől ind. reg. 8.00, 1.58, 1.37 4.4, 8.43.
Palicsról ind. „ 9.07, 1.05, 2.52, 5.43, 6.00, 8.10, 10.56.
Szabadka ér. „ 9.22, 1.20, 3.07, 6.00, 6.17, 8.30, 10.36.

A vonatok közlekedési ideje a budapesti idő szerint van kitüntetve.
A Budapestről Belgrád felé közlekedő vonatoknál a vegyesvonat Szabadkától, mint személyvonat közlekedik.

(*E rovat alattakért nem felelős a szerk.

Felelős szerkesztő es kiadótalajdonos:

SZALAY LÁSZLÓ A.

Kereset.

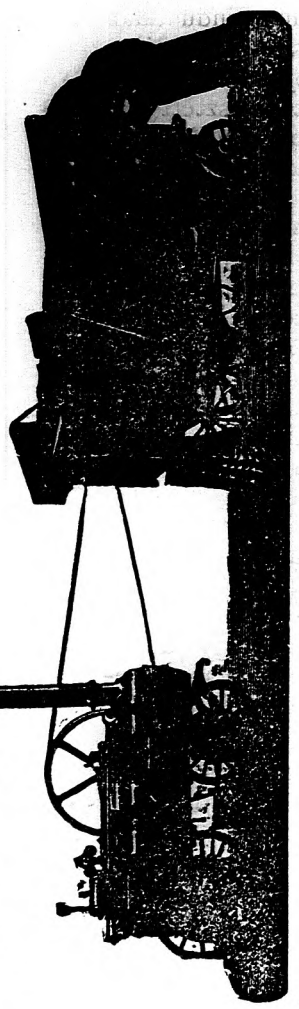
Egy bankintézet keres mindenütt egyéneket, törvényileg engedélyez-
zett sorsjegyek részletfizetés mel-
letti eladásra. Igen előnyös jutalék feltételek.

Ajánlatok B. J. jegy alatt Goldberg A. V. hirdeté-
si irodájához, Budapest, vaci-utca 9. sz. — intézendők.

Hofherr és Schrantz,

BUDAPEST,
V., Váci-körút 76.

gazdasági gépgyár és vasöntőde

Utóajánlati árverés utáni legújabb 8, 6 és 4 lóerejű verőlétes rendszer szabad.
Gőzcséplőkészleteiket,
továbbá 2 1/2, 3 és 4 lóerejű szabadalm. páncélszemes gőzcséplőkészleteiket,
azonkívül a legjobb sorvetőgépeket „Király-Drill” és „88-as Drill”, egyetemes
acél Rayol ekéket, valamint minden egyéb gazdasági gépeket és eszközöket jutányos áron melletti.
Képes árjegyzékek ingyen és bérmentve.

12242/1890. tkv. szám.

Utóajánlati árverési hirdetményi kivonat

A szabadkai e. f. kir. törvényszék, mint telekkönyvi hatóság közhirre teszi, hogy a szabadkai kir. törvényszék területéhez tartozó, a bajmoki 910. számú telekjegyzőkönyvben A. I. 996. hr. szám alatt felvett ingatlanra nézve az újabb árverés elrendeltetvén, ezen ingatlan Burai Pál és Burai Viktornak a jelzálogos hitelezők irányában és végrehajtási árverés joghatályával bíró önkéntes árverési ügyében 400 forintban megállapított kikiáltási árban **1890. évi október hó 1. napján d. e. 10 órakor** Bajmók községében a fentebb kitett kikiáltási ár 10%-ának bánatpénz fejében leendő kifizetése után nyilvános árverésen a kikiáltási áron alul is eladni fog.

Kelt a szabadkai kir. törvényszék telekkönyvi osztályánál 1890. évi augusztus hó 11. napján.

Graff Károly
kir. törvényszéki bíró.

Női vállfüző terem!

Van szerencsém a helybeli és vidéki n. é. hölgyközönség becses tudomására hozni, miszerint az eddigelé a Csokonai téren birt

női vállfüző termemet

a szabadkai «Takarekpénztár és Népbank» palotába (1-ső emelet 6. szám) helyeztem át.

A midőn ezen helyiségváltozást a n. é. hölgyközönség becses tudomására hozom, teljes tisztelettel felkerem, miszerint becses megrendeléseivel ezenel megörvendeztetni méltóztasson, mert azon tapasztalataim, melyeket ezen szakmában Bécs legelső termében huzamosabb időt át szereztem, azon kellemes helyzetbe juttatott, hogy ugy szabás, valamint kiállítás tekintetében a legnagyobb igényeknek is eleget tehetek.

Vállfüzők javításra és tisztításra jutányos áron elfogadtatnak.

Számos megrendelésért eszedezik
Sreier Rózsika.

11739890. tkvi szám.

Utóajánlati ár. hirdetményi kivonat.

A szabadkai e. f. kir. tszék, mint tkvi hatóság közhirre teszi, hogy a szabadkai kir. tszék területéhez tartozó a bajsai 250. számú tjkönyvben A. I. 326 hr. szám alatt felvett ingatlanra nézve a végrehajtási árverés elrendeltetvén s ezen ingatlan a kir. kinestár végrehajthatónak Klebecskó János, Anna, Katalin, Judith és Mária végrehajtást szenvedők elleni 29 frt 77 kr. tőke és járuléka iránti végrehajtás ügyében 520 frt megállapított kikiáltási árban **1890. évi szeptember 2-án délelőtt 10 órakor** Bajsa községében a fentebb kitett kikiáltási ár 10%-ának bánatpénz fejében leendő kifizetése után nyilvános árverésen a kikiáltási áron alul is eladni fog.

Kelt Szabadkán, 1890. jul. hó 30. napján.
A szabadkai kir. tszék mint tkvi hatóság.

Graff Károly,
kir. tszéki bíró.

Bécs, 1873. Erdem-érem.	Budapest, 1885. Nagy díszokl.	Eszék, 1889. Dísz-oklevel.	N.-Palanka, 1887 Arany-érem.	London, 1878. Díszoklevel.
----------------------------	----------------------------------	-------------------------------	---------------------------------	-------------------------------

CSIK JÓZSEF

csasz. és kir. kizárolag szabadalm.

első szerémi portland-cement és vízhatlan mészgyár BEOCSINBAN.

Központi iroda és raktár: BUDAPESTEN, V., Rudolf-rakpart 8.

A t. építész és építőmester urak. építkezési vállalatok, földbirtokosok, községi és egyházi előljáróságok, valamint a nagyérdemű építő-közönség kényelmére

Szabadkán: **Mészáros és Krigovszky**

urak vaskereskedésében a kiskapolna mellett raktárt tartok, hol saját gyártmányu

Portland-cement és vízhatlan mész

folytonosan legjobb s egyenlő jó minőségben kapható. — Árjegyzékek s magyarázat kívánatra készséggel megküldetnek.

Páris, 1867. Bronz érem.	Ujvidék, 1875. Arany érem.	Kecskemét, 1872. Ezüst érem.	Szeged, 1878. Erdem érem.	Trieszt, 1883. Arany érem.
-----------------------------	-------------------------------	---------------------------------	------------------------------	-------------------------------

Hirdetések felvételnek

SZABADSÁG

részére a kiadóhivatalban.

lett, a keresett összeget azonban befizette, s a per töröltetett.
Ezt megmutatja a járásbírósi ígató, de a házépítési hivatal könyvei is.
Tessék csak megnézni tiszta munkaciz, vagy rejtezik alatta egy kis bűn, sőt bűnpalástolás is.

A polgármestert figyelmeztetjük, hogy felfüggesztett tisztviselője Hubai, a megcsalt emberek tanyáit sorra járja és járátja. Pénzeiket visszaadja, nyilatkozatokat követelnek a már kihallgatott tanuktól is, hogy vallomásuk valótlan. Ha a polgármester komolyan akarná vénni ezt a piszkos ügyet, nem kellene arra várni, hogy a bűn feldeleitől fáradjanak tovább is a bizonyítékok beszerzésében, neki magának kellene most már azokat beteregetni, hiszen tudja hol keresse.

Augusztus 20-ika.

Nem hisszük, hogy van az országnak város, mely hazánk védszentjének az első magyar királynak Szent Istvánnak ünnepe a szokásos kegyelettel ne ünnepelte volna ma úgy, miként az előtt tette.

Nálunk is megvolt 10 órákor a szokásos isteni tisztelet. Mamuzsis Mátyás prépost-plébános püspök süvegten végezte azt a kellő segédlettel.

A katonai és világi hatóságok egyes hivatalok, az ur, a közép és alsó osztály a magyar hagyományos erületéhez képest szintén nagy számmal jelent meg.

A városi egyházi zenekar és kórus remekül végezte funkcióját, közbe-közbe bonyevác nyelven énekelte a kántor Szent István az első magyar király énekét.

Természetes, hogy ebből a jelenlők legnagyobb része egy betűt sem értett. Akik ismerik a helyi szokást, azok tudták, hogy ez a prépost-plébános rendeletéből van úgy, mert vasár- és ünnepnapon a 10 órai mise a bonyeváczás miséje, bár bonyeváczás van azon legkevesebb, a bonyevác éneklést tehát helyén valónak találta.

De mindezek dacára, még eddig nem volt reá eset, hogy eltértek volna azon hagyományos szokástól, hogy ezen a nagy napon a Szent István ünnepi miséjének végével a gyönyörű Szent István énekét magyarul el ne énekelte volna.

Néh. Probojsevicus János prépost-plébános — ki szintén bonyevác családból származott, de kitűnő hazafias érzelmeivel bírt, — a jelenlegi plébánosnak közvetlen előde bizonyosan leltetja és kizárja a kántort és kórust, amely képes lett volna a hazafias kegyeletet annyira megsérteni, hogy a Szent István énekét magyarul el nem énekl.

Ami eddig soha meg nem történt, megtörtént a jelenlegi plébános alatt az a mélynyel, hogy a Szent István ünnepén az ünnepi misére a plébános által megbízott és megjelent intelligencia, nem hallhatta Szent István az első magyar király és hazánk, tehát Magyarország védszentjének gyönyörű énekét magyar nyelven.

Erre nincs mélység.
A magyarság énekes miséje az igaz reggeli 7 vagy 8 órákor szokott lenni, s miértek hinni, hogy ekkor nem is mellőztette a magyar szent ének, de kérdjük: mi-
ben lett volna csoknitva a bonyeváczás joga, ha az ünnepi mise végzetével, mely történetesen a bonyeváczás miséje, a kórus szokásosan élénkli magyar nyelven is a szent éneket.

A nagy számmal megjelent tiszt kar és világi intelligencia, úgy az iparos közép osztály, mint egy test a legnagyobb csendben percenkig várt mise után és tekintgetett fel a kórusra, s várta a gyönyörű ének élénkítését.

Hasztalan várt.
Végre is a legnagyobb megbotránykozás, megütözés és egyesek méltatlan kifakadása közben ismét egy szomorú emléklél hagyták el a szent Teréz egyházát, — ezáltal nem vádolunk senkit. — Nem tudjuk kit terhel a felelősség ezen botrányos mulasztás megtörtéteért, a plébánost, a karnagyot, vagy a kántort; de tételezünk fel annyi hazafiságot még, úgy a polgármester, mint a főispán, de különösen ő emineciájára a bi-boros érekből, hogy ezen hallatlan esett miatt kérdést fog intézni a prépost plébánoshoz, mert nem merjük hinni, hogy városunkat oda fogják juttatni, miszerint hasonló ünne-
pélyes isteni tisztelet alkalmával a hazafias jellegű szent énekek magyar nyelven való élénkítése főegyházunkból, az ajtatós-

kodó magyar hitek vallásos érületének kárára és ezek megbotrányoztatására mindenkorra kitiltassék, — „Jaj a botrányozónak, de jajabb a botrányozatónak“ — mondja a szentírás. Ok nélkül tehát ne botrányoztasunk.

Tanügy.

Iskolai értesítés.

A helyb. közs. polg. leányiskolánál az 1890/91. tanévi felvételi vizsgálatok s beiratások szept. 1. 2. s 3. napjain d. e. 9—12-ig az igazgatósági irodában fognak eszközöltetni.

A pót- s javító vizsgálatok pedig szept. 4-én d. e. 8-tól kezdve fognak megtartatni. Ezen határidőkön túl — csak kellő igazolás mellett vétetnek fel a tanulók.

Ugy a felvételi, mint a pót- s javító vizsgálatok díjmentesek.

A felvételt kívánó tanuló — szülője, gyámja vagy ezek megbízottjának kíséretében tartozik megjelenni.

Tandij: helybeliektől 1 frt, vidékiektől pedig 3 frt, mely összeg a beiratás alkalmával fizetendő.

Szabadka, 1890. aug. 21.

Takács Ede
igazgató.

Találmányok.

(A villamoság alkalmazása a konyhában.)

Marguery párizsi vendéglős gézmotorok mellett, többféle készülékek hajtására, dynamogépeket is állított fel, ékezőjének konyhájában, a mely naponként több ezer ember részére szolgáltatja a jó pénzért osztogatott mindennapi kenyeret, illatos és zamatos peccsenyek alakjában. Különböző anyagok előállítása és a tömördek használt edény tisztogatásának egyszerűsítésére, mely körülmények természetesen a konyha személyzet redukálásával is kapcsolatos, két gázgépet állított fel Marguery uram pinczéjében, a melyekkel részint közvetlenül, részint pedig a dynamogépek segítségével következő készülékeket hajtják: egy csontzúzó gépet, egy gépet leveses ételek és főzelékek szűrésére, egy késtisztító gépet, egy sütőkészüléket, egy tányér és üvegműanyag gépet és végre egy kávépörkölő készüléket. Különös szelleműsnek mondható az üvegműanyag, melynek keféi az „Első budapesti szabadelmi iroda“ Bergl Sándor mérnöki irodája (kerépesi-ut 79) jelentése szerint, percenként 300 fordulatot tesznek meg, úgy hogy az üvegalázat minden része a 36 másodperzig tartó öblögetés alatt a kefé által 180-szor érintetik. Ezen gép meylend természetesen folyton friss vizáram működik, óránként 400 üveg tisztítására képes. Nem kevésbé érdekes a tányér-öblögető gép, a mely naponként 4000 tányért mosogat el és működése alatt törések majdnem teljesen kivannak zárva. — A tányér először forró vízben ide s tova rázatik, innét azután több mozgó kefék közé kerül, melyek minden oldalról alaposan dörzsölik és végre hideg vízben mosatják meg, hol a tisztogatás befejezését nyer. — A szolgásmélyzet összes teendője abban áll, hogy a tányérokat a mosókészülékbe tegyék és ebből szárítás végett kivessék.

Ilyesmi aligha volt még a szakácskönyvekből kiolvasható!

Önműködő kártyakeverő asztal.

Nem régiben két ily csodamű találtott fel és jelentetett be szabadalmazás végett, melynek egyikének működését következőkben ismertetjük az „Első-budapesti-szabadalmi és műszaki iroda Bergl Sándor mérnök“ (VIII. kerépesi ut 79.) jelentése alapján.

A készülék a rajta alkalmazott két fogantyú egyikének erőteljes jobbratogatása következtében helyeztik működésbe, mire a kártyák az asztaltáblán lévő nyílásoko dobának és a szerkezet működése folytán egymásután eltűnedeznek.

Miután a kártyák mind eltűntek, a fogantyú ismét a megjelölt irányban forgatandó, mely forgatásban által a kártyalapok már kevert állapotban, megint az asztaltábla felszínére jönnék.

Ezután egy másik csomó kártya csuszatható a nyíláson át az asztalra, melynél a keverés most hasonló módon eszközöltetik, a míg az első csomó kiosztatott és vele a játék (Partie) befejeztetett.

Közbeu már a második játszma kártya kevertetett meg és mialatt megint evvel folyik a játék, addig az első játszma van keverés végett a készülékben. — E szerint minden idővesztégetésnek eleje vétetett, mely-lyel rendszeren a kártyakeverés járn szokott, tehát a játékosok egész figyelmüket a di-cséséges 32 lapos bibliának szentelhetik.

Az önműködő kártyakeverő asztal 65 mm. széles, vékony és lehetőleg lekerített csucsban simára csiszolt kártyákra van berendezve. — A keverésnél allítottá minden egyes kártya többször változtatja fekvését és helyét, mely kiváló körülmény minden esetre a szerkezet praktikus és gyors működéséről tesz tanúságot. — Majd annak idején közelebbről fogjuk ismertetni a szerkezei berendezését is.

Sport.

(A szabadkai vadászok.)

Szabadka roppant vadászterületén igen sok az ingyenes, jegy nélküli orv-vadász. A vadász-területrészekre vannak, akiknek a vadászatra hatósági engedélyük soha nem volt, de mert ural emberek vadászhatnak, nem szőlítja meg őket sem fiúacuz, sem zsanádár, ha látja is, mert nem is teszi fel róluk, hogy néhány forintért megcsalják a kincstárt, vagy a hatóságot.

Vannak a szabadkai vadászok közt olyan félbecsületet szerzők is, akik a hatóságtól megszerezik a vadászhatási jogot, de a kincstártól elfeledik kiváltani a vadászati jegyet. Ilyen eset volt tavaly is van ma is Palicsón több.

A palicsi tó tükörét nem egy vadász-csodolnak szeli át naponként, a fegyverek roppognak, a vadak hullanak, vagy csak elriasztatnak, de a vadászok egy része, vagy éppen semmi jogosultsággal nem bír a sport üzésre, vagy egyedül hatósági 5 frtos jegye van, a kincstári 14 frtos jegyet azonban szintén elfeledte, fegyvere utána megváltani.

Hogy ez a törvénytelen állapot megszünjék, közölték tavaly is, itt közöljük ezutal is, a vadászati gyakorlatára jogosultak teljes névsorát s ajánljuk ezt úgy a kincstári, mint hatósági közegek éber figyelmébe.

I.
A kincstártól vadászati jegyet e hó 22-ig váltottak a következők:

Lovag Nachodsky Manó, — ifj. Vojnits Sándor, — ifj. Vojnits Sándor, Vojnits Oszkar, b. Vojnits Lajos, b. Vojnits Simon, Zsuffa János, Ormann Kálmán, Satjokovits Dusán, Varga Karoly, Markovits Sándor, Szikra János, Vujkovits Osvim Maté, Vermes Béla, Vermes Nandor, Schilling Kálmán, Bogarom János, Aradszky Euthym, Tikál Antal, Szekenderovits János, dr. Rakits Péter, b. Vojnits István, Pukovits József, Szalay László, Szekeres Miklos, Pernaki, József, Tumbasz János, Bezeredi István, Mukits Jakab, Rohoucy Lőrincz, Zomborcsévits Ferencz, Balázs Piri Bartos, Csik Ferencz, Németh Mátyás, Farkas János, Farkas József, Jó Gusztáv, ifjabb Vojnits Maté, Kádár György, Balázs piri István, Volly Mátyás, Gábrly László, Stark Kálmán, Leibach Antal, Ráditus Dusán, Kulucsis István, Slesak Benó, Miloszavievits Mian, Blumenthal Antal, Magyar Jenő, Malagurszky János, Usomovits Maté, Summer János.

II.
E kincstári jegyek mellett a palicsi tóra ugyancsak e hó 22-ig jogosult vadászok a következők:

Zsuffa János, Szalay László, Vermes Nandor, Farkas József, Hubay Dzsó, ifj. Vojnits Sándor, Kormanyos István, Volly Mátyás.

Ha e névsort összevetjük, nem is kell a puska-roppogatókat a helyszínen csupán meg, mert már itt kitűnik, hogy Palicson vadász-
nak emberek, kik vadászati jegyet nem váltottak a jelen vadászati evadra és így sem fegyveradó, sem kincstári díjketek nem fizetnek, csak szaporítják a vad-allomány pusztítóinak számát, ami egymagában is elég arra, hogy ellenük a törvény kellő szigorra alkalmaztassék.

Eltekintve azonban ettől, ha a csend-
őrség és pénzügyőrség a fegyverrel járó urakat felkéri igazolásra a pusztán, tapasztalni fogják, hogy ott nem a kimutatott 54 egyénre, de legalább is 154-re akadnak, amiből a kincstár érzékeny veszteséget szenved.

Törvényeségi csarnok.

(Az igazságügyi palota ledöntése.)

Erről a perről lapunk mult számban már részletesen megemlékeztünk. Ovasóink tudják, hogy a szegedi járásbírószá tett delégálva, gyorsan intézkedtek, de rosszul.

A peres ügy kiosztatott egyik aljárás-bírónak, a ki e hó 29-re röggön kitűzte a tárgyalást a helyszínen, de a felperesi ügyvédnek járó I. példányt expedálták Szabadka város részére, a II. példányt pedig felperesnek.

A tárgyalás mindazonáltal a jelzett napon megtartatik Szabadkán, mert a kereseti példányok azonnal visszaküldetnek kicseérelés végett.

Jogászörökben többféle megbeszélés tárgya volt már ez a per nemcsak Szabadkán, de Szegeden is a letolyt pár nap alatt, azonban mi a mi pézetünkkel ezutal még nem jövünk a nyilvánosság elé, habár ez a nézetet szabadkai jogászaink jó része ismeri, beakarjuk várni a hatóság védekezését, hogy arról a poutról is lássuk megvilágítva ezt a nem mindennapi ügyet.

(A város új pöre.)

Miloszavievits Milan és Németh Mátyás által inditandó peres ügy elsőtépeze melyről lapunk más helyén megemlékeztünk, a következő beadványul jegyeztetett fel a város nevéen vezetett telekgyezkönyvekbe:

Tekintetes kőr. törvényesek!

Szabadka volt kamarai mezőváros, 1779. évben szabad kir. városá lévén, a szabadalom levélben Csantaver, Verusits, Tompa, Ludas, Zobuaticza, Nagytény, Vámcecek, Györgyén, Bajmok, Tavaukus, Sebesis es Kelebia puszták egy a Kőrös nevű patak es a Palics tó, amelyek mar előbb is ortu-kabau voltak, továbbra is birtokaban hagyat-tak 266,666 frt es 40 kr. valtsagdijért.

A városnak mult testületnek magának pénze nem levén, azon valtsagdiját a város birtokos közönsége fizette ki a birtokaranya szerint, ekkent megszerzeven maganak a tont elősorolt puszták tulajdonjogát.

A tkvi felvetelkor ezen puszták, tekintet nélkül a város birtokos közönsége által szerzett gyokjogokra, tevedesóul Szabadka sz. kir. város, mint testület nevere vétettek fel a telekkönyvbe.

Mint hogy pedig ezen tkvi felvetel a város birtokos közönségere ezeve szerelmes: emelhogya aittbirtok, mint a szabadkai birtokos közönség tagjai, azzal szemben tulajdoni igényt jelenitunk be, kerven a tekintetes kőr. törvényeseket mint tkvi hatóságot, hogy Szabadka szab. kir. város birtokos közönsége tulajdoni igényeinek a szabadkai 17, 4336, 4619, 4917, 5128, 8846, 7308, 8692, 9662, 11853, 13211, 13944, 14890, 16902, 155, 13876, 19744, 20591, 21144, 21981. sz. tjkvben es a csantaveri 655, 141 szjtkvben, egy a bajmoki 286, 900, 940 szjtkvben felvett magadonkra leendő feljegyzese utau a Mamuzsis Lazár képviselote miatt alto Szabadka szab. kir. várost tárgyalásra megidezui es meghallgatasa utau, a mennyiben a kngazitásoa beieegyeznek a szabadkai 17, 4336, 4619, 4917, 5128, 8846, 7308, 8692, 9662, 11853, 13211, 13944, 14890, 16902, 155, 13876, 19744, 20591, 21144, 21981. szjtkvben es a csantaveri 655, 141 szjtkvben, egy a bajmoki 289, 900, 940 szjtkvben Szabadka sz. kir. város nevet töröltetui es helyett Szabadka város birtokos közönségének a tulajdonjogát bekebelezetui, elleneseten pedig beuntuket a tkvi rendtartas 25. §-a értelmeben, keresetünknek zatos hatariáo alatt leendő beadarsa utasitau meltozotassek.

Tisztelettel

Miloszavievics Milan és
Németh Mátyás
mint Szabadka város birt.
közönségének tagjai.

CSARNOK.

A magyar színészet műkinösei.

Irta: Dr. Váli Béla.

(A színészeti kiállítás alkalmából.)

II.

(Folytatás.)

Megítélheti szemelétük folytán az olvasó, hogy színészetünk műkinösei mily válvá tozatosak, mily sokerdekek, egyszersimud pedig azt is, hogy mennyire sajnáható az, miszerint a több százra menő ki nem állított műtárgy, mely hasonlóan becses, sőt egynémely esetben értékesebb is azon műkinöceknél, melyeket alább bemutatni szerencsés vagyok — habortlanul hagyatott poros zugolyabau.

Mindazon rendezői a kiállításnak ugyan tévednek, a kik azt vélik, hogy a magyar színészet alapítása századik évfordulójauak ünnepelesére rendeztetett a színészet kiállítás; mert egy megoecsühetteu értékű királyi szabadalom-levél szerint a magyar színészet, mint elctalya immár négy év multan 200-ik évfordulóját eri el. Meg sokkal regibore nyuik vissza azou emek, mely több evszazad előtt magyar szuelőadasról emnekezik meg.

Az europai kozmopolita művelődésáramlat irányait ismerve, természetesenek fogja találni mindenki, hogy hazauknak a legregibb szinjatszásai történeti töj-gyázsek latu es német szinjatéek emlékezetei tartottak lenu. Ezek azonban immár mintegy uttórói a későbbi magyar színészetnek a megközelitik az Árpád-házbeli királyok korát.

A szinjatéek premierje azonban, mint igu kevesen tudják, hazánk határai között Krisztus urunk születése előtt mintegy a 4-ik

században mehetett végbe. Legalább joggal sejteti ezt az óriási sors, melyet a sziszeki amphitheatrums romjai közében egy földomladékalatti sír területén találtak. E szép emlékkő felirata, anyaga, iránya és betűtüne alakja kétségbevonhatatlanul igazolja egy Kr. e. 4-ik századbeli síremléknek kelteit.

Felirata tanúsága szerint Leburna a sírban fekvő halott a legkiválóbb római sziszeki közé tartozott, mivel csak ilyeneket tisztelték meg haláluk után „a sziszeki magistere“ dicső és elismerő jelzésével.

A sziszeki sírkőr egyszerűsége tájékoztatja arra nézve is, hogy a sziszeki római sírkőr mely színműveitől állott, s mely időben állott fel. Aligha tevéünk, ha azt vizsgáljuk, hogy e sziszeki (sziszeci) színház legregibb hazánkban. Kívülről meg a római kori Mitroviczan (Sirmium), Eszéken (Muria), Ó-Szőnyőn (Brigetio), Szombathelyen (Sava-ria), Vinkovczen (Cibalae) stb. helyen talál- ha ok hazánk határait közt római színházak nyomai. Művészek közül azonban egyetlenegy sincs meg egész méreteiben és reádsze- resen ábrázolva. Sőt a monarchiabeli amphi- theatrumok közül is, eddigelő csak egyetlenegy és pedig az o-budai (aquincumi) asat- tott föl és konzerváltotat rendszeresen.

A kiásott aquincumi sírkőr kereszt- nyűgságra nevezte a teljesen feltárt és ábu- varoit 36 római eredetű amphi-theatrum kö- között a 13-ik helyet foglalja el. Építkezési szempontból amphi-theatrumok megtehetősen primitív volt, s eléggé sajnós, hogy ép e- miait az idők viszonyai meg inkább szanandó állapotra jutottak. Építése idejé- a második század közepére, mely a Krisz- tusutáni 138-150 körüli évekre helyezik tudósaink. A hatalmas emléke valószínűleg a közepesen elterülő római várossal egyidejű- leg esett a góth, illetve hun nepvándorias áldozatára. Bárna, mint lelti rajzunk mu- tatja, csak a sírkőr alaprajza maradt reánk, abból nemcsak hogy megcsodálhat- juk az emléke nagyszerűségét, de elegendes- sőt az Torma Karoly tudósaink az alap- tervezet rajzbeli rekonstrukciójára is.

Eredetleg a teljes episégeen lévő szin- kőr olyképen nevezhető ki, mint a sírkőr második kepe ábrázolja.

Míg az olaszországi amphi-theatrumok- nál legtovábbra is a vaszonnépelt voltak a nezőter tele, az aquincumi sírkőrrel való- sítván szerint lapos cserepetegia földetel alkalmasított az eső, szél és nap ellen. Az ülőhelyek beosztását illetőleg sem bíruuk teljesen határozott adatokat. Az kétségtelen, hogy az előkelőbbek ülőhelyei csiszolt kö- köből voltak faragva, míg a többi padokok, melyek a szégyényes nép számára voltak főtartva, homokkőből avagy fából voltak készítve. Maga az egész akadémia a festő- leg szép vidék előterében közel a Dunához, mereszén ekített boltozataival, eleken ütö- zött színesével s gladiatoraival valóban szemgönyörködéstől lávanyt nyújthatott, mg meg nem erte a góthok tekteleu hadaiuk rombolásait.

Az a napról kezdve több, mint máskézer évig romjai elhagyatva állottak s csak a rá- omio auyaföld övta meg alapját a végele- nyezéstől.

A római színházak rombadőlésétől szá- mitva mintegy ezredvégig, azaz a magyar nemzet művelődésének a keresztény tanok által való áthatóság letűnt a színművészet kuitusa az a földterületen, melyen a mult évezred végeu őseink a hont megalapították. A mint azonban a kereszténység erősebben gyökeret ver az iskolák és tempioni szer- tartások révén meghonosul a színművészet első alakjában a myszteriumban. Az iskolai legregibb szini előadás emlékeit egy 1440-ik évi pozsonyvárosi számadás tartotta fenn, mely így hangzik: „Am München nach Do- mine ne longe (marc 23. nagyheteu) hau wir geuen lu dy Schu zu den Osterspiel. . . Vm 2 tuder hoch (azaz betűtesre) 42 denar.“ Ugy ez, valamint az 1500-dik évben Bras- sot an előadott myszteriumról szóló tiszagosan szotukar remliszczenczának sokkal tájeko- zatott a bartfai myszterium-előadás színtá- pja, mely veleüenő reánk maradt.

A bartfai myszterium színjáték melek- letben csatolt szövege nemcsak azért érdekes, mivel az egykoru remliauk tanúsága szerint megalapítható keletkezési ideje, de mivel a feisoron szereplőköl szoló színtápot alapit veve, csaknem biztosan rekonstruálhatjuk a darac egész mesejét. Az eddeket színtá- pberendezés tekintetében nagyon hasonlított a mai kor sabionszerű színtáplájához. E színtá- p szerzője, melye szerkesztője teljesen ismeret- len. Egész jennege a mellett szol, hogy a műrendező valószínűleg iskolamester magán- teljegyzéset képezte az iránt, hogy az általa tervezett színtárbabban mely szerepeket tarti szűkségeseuek, s hogy azok betűtesere ki- vanalkozott. A szoban forgo darabban ötven- negy szerep foglaltatott, melyek közül csak tizenkettő nem volt színtárpunk megírata- sa idejen betűltve.

E darabban a következő szerepek fo- dulnak elő: A kiköltő, Plátus, négy katoná, két katonaszolgá, Plátus szolgája, Rubinus, Paurstirbalg, kuruzsló, Kayphas feleségével és fiával, hét zsidó, Jezus, négy angyal, Adam, Éva, két prófeta, molnár, szabó, csiz- madia, meszaros, sertőző, kereskedő, tüdő- s, úmár, paraszt, vénasszony és kofa lelke, sz. Peter, szent János, szent Tamás apostolok, a három Maria és végül három ördög: azaz Lucifer, Sátán és Belzebúb.

Ezekből nagyjában helyes fogalmat al- kothatunk a magyarországi szieszeköltészet bölcsőkorabeli termékeiről, melyek a felvi- déken annyira népszerűek voltak. Hogy több- aróst ne említsék, ugyancsak Baritan meg- közeztőlleg több százat találhatunk olyan emlékek-főjegyzést, a mely a 15-16-ik szá- zadbeli fejsőmagyarországi szieszetre vo- natkozik.

Nagyon tudnunk az, aki azt vélte ezek után, hogy szieszeti műkincseink egyetlen helyét a fejsőmagyarországi levéltárak ké- pezik, s ebből kifolyólag a magyar szieszeti emlékei csakis Fejő-Magyarország lett volna. Kétségtelen pedig az, nemzeti érzelés és ele- erős dramai iródaim nyomait bírjuk mi Sztáray Mihály „A papok házasságáról“ (1559) és „Az igaz papság tükre“ (1559), továbbá Karády Pál „Baissa Menyher“ -je (1559), Szegedi Lőrincz „Theophaia“-ja (1575), továbbá a „Valasztu Comedia“ stb. nagybecsu szövegében. Ezek mintegy utó- róit a 17. században bujatermesű drama- iródaimnak, mely előszeretettel doigozta fel az Árpád-házzal királyok tetteit és a nemzeti katasztrófákat színpadi előadás tárgyává.

Eros nemzeti érzés lengi át a közmo- politának lászó 17-ik századi színműveit. Nem is lehetett az másképen, midőn Árpádok dramataizáltak legnagyobb erőszerttel. Szá- zakra rug azon keziratok és nyomtatványok száma, melyek a magyarországi szieszeti 17-ik századbeli előkorára vetnek érdekes viágot. Terem korlátot voltánál fogva csak ket műkincset mutatok be. Az egyik azaz 1649-ik évbeli színdarabban „Magyarhon Genuszai“ baró Bercsenyi Miklos ábrázolta mint syntaxista diak, Nagyszombatban a Lip- pai György esztergomi primás tszteletere rendezett emléktünnepély alkalmával, szamos tanítotársával egyetemben. A hazafis ér- zésre hangzó színtápredeket, mely csak egyetlen példányban van meg, eredetben bírom.

A tizenhetedik századbeli számtalan színdarab és színtápot közül legtöbb érdekel- tük a Bercsenyi-féle színtápot kívül azon 1669-ik évi színtápot, melyszert 1669-ik évi október 4-én Eperjesen az Evangelikus gym- nazium hatasága által bemutatott „Papi- anus“ című darabban gróf Tokoly Imre mint „Imre király“ lepet föl. Ea kétségtel- telenek tartom, hogy a későbbi fejedelem és kitűnő hadvezér évűzeked mutata elkövetett dicsosages tetteiben egy-egy oly erés is elő- tűnt, a melyeket „Imre király“ avagy „Ma- gyarhon Genusza“ ábrázolása közben eb- resztett elő a nemzeti hőseket teremtő vegzet.

A tizenhetedik században olyanira közkedveltségű ión nálunk a fiatalság köre- ben a színtápot, hogy még egyenemely tan- könyvbe is főtvetetett czejjának es hasznos- ságának leírása. E színtápotas módosza- teió csak egyetlen kép tájekoziat, mely az 1785-dik évi maradt reánk. Csekegy k.s kép ugyan, de azért igen tanúsagos, anyi- vai inkább, mivel egy rövid, de kimerítő magyaros szöveget is csatolt kiadója hozza.

A játék-nezőhely külseje iránt egyet- len egykoru kép tájekoziat csak minket, mely szintén 1680-ból maradt reánk. A hoz- zácsatolt magyaros szöveg rövid megjegyzé- se szerint az ábrázolt város megjött epu- lete: „Theatrum: Jatszohaz: Schaupielhaus“ nevet viselt. Van azonban hiteles okmányunk olyan is, a mely szerint a szabadban es pe- dig a mezőn avagy a város piacán mutat- tak be a közönség mulattatására a színtá- teket.

A színtátek kedveltségének legkétségtel- nebb jele az, hogy immar a 17-ik szá- zad közepén nemcsak hogy idegen színtá- rusolatok vandorolnak at országunkon, de már 1661-ben angol, nemetalföldi gyermek-szín- tarsulat is jászok Eperjesen, sot ki is nyo- matja előadási szövegét.

Az idegen színtárusok jólléte által ösz- tönözve fordult a legutolsó magyar lantos I. Lipót császárhoz 1696-ban a vegből, hogy engedélyt nyerjen az uralkodótól egy szín- tarsulat szervezésére. Értekuagytás nélkül emondható, hogy Fejvics György szin- igazgató szabadalom-levele összes műkincse- ink közt legelőbb becsesel bír. Nem hiába hivatkozott arra az első magyar színtársulat 1790-diki viszonyaihoz.

Fejvics művei közül két színmű ma- radt fenn korunkig: „Comico Tragedia AzAz Valamely dolognak szomoru kimenetelnek nyajas versekkel való kifejezése 1693.“ és a „Comico Tragedia azaz Quatuor Scena 1683.“ stb. Fejvicsre, eltekintve a nagy- szamu költeményeiben lehető egyeni vonat- kozásoktól, I. Lipóthoz intézett folyamodvá-

nya s ugyanannak szabadalomlevele egyet- len forrásunk. Ezekben őszinte naivitással van megírva, „Hogy háza, jószágja sola sem volt, jelenben pedig annyija sincs ingatlana, mint a tenyere, vagy ahová mint sajátjára talpát letegye vagy fejét lehajthassa.“ Élete egész tartama alatt mások hajlékában, ide- genek házfődele alatt élőködött, pedig hát nem a szorgalom hiányán mult vagyontala- nul maradása. Lesir a szó folyamodványáról, oly élénken festi azon nyomorát, így szólván a többi közt: . . . Némi nyelvismerettel is bír, de a mennyire az emelte, a sors mos- toha szeszélye kétszer annyira nyomta alá. Kétszer a tatárok, két ízben a labanczok által mind-mind házi holmiját, igás lovaitól stb. olyannyira megfosztatott, hogy annyija sem maradt, a mivel testét befedhesse és meg- oltalmazhassa a hideg ellen. Sőt egy ízben a üzvész is megkároztotta, mely csapások után nem is remélt a nyomoruság porából többé fölemelkedni. Szenvedett kárai folytán kibonyolíthatlan adósságokba merülten, hitel- lezőiuek adott erős kötelezései folytán oly zaklatottá lön élete, hogy három élő gyer- mekét szülőföldén idegenek gondviselésére bízva, áldott állapotban lévő nejevel együtt bujdosóvá lön. Erdélyből vánszorgott fel Bé- csig nejevel, hogy uralkodójának lábait elé borulhasson.

Sárvézhöz szöveggel tárja föl helyzetét, emondja, hogy eladott házi hol- miaik árából szereztek utraindulásuk előtt néhány napra való élelmet, a mi hamar elfogyván ködülva es kéregetve tartották fenn magukat az udvar székhelyéig vezető utak- kon. Mint igazolt kolozsvári lakos nejevel egyetemben pezsbeli segélyt, adó- és kato- namentességet, közterh-kötől való fölszabadít- tást s az adószedők és hitelzők zaklatasai ellenében védelelet, adósságai lassankénti törlesztésére s élelme megkeresése végett pedig engedély-levelet kért versebe foglal- ták csős és tisztességes comico tragediai játékok s boházatok Magyarországon és Erdély területén tervezett bemutatásához magyar es latin nyelven.

Felvéve György kétségkívül azt látva, hogy az idegen ajku vándor-színtársulatok mely kedveltségnek örveudeken, jutott azon ötleterre, miszerint ő is szervezzék egy új színtársulatot. Hogy kísérlete milyen eredmé- nyt mutathatott föl, arról nem maradt reánk emlékeztetés — Szabadalom-levele- nek keletzése előtt időből származó s 1699. évi példányban masolt művecskéje egy néhány kiváló műbecselel bíró népies humorral írt jelenetűredekert foglalt magában es pedig legkivált az, melyben egy mulató szegény- legény borozás közben a la Falstaff kerke- dik erejéről s nem létező vitezéséről. Ez valósgos gyöngye telj-s egészében a 17-dik századbeli népies költészetnek s a magyar humornak.

A mult században éppen nem hanyat- lott a színházkedvelés, sőt mondható, főra- ink körében valósgos divattá vált a mű- kedvelői előadások rendezése s a magánzín- házak fenntartása. A mult századbeli magyar főrangúak által rendezett előadások közül legfényesebb volt azon előadás, melyet „Ü- nepésgeek“ („Fétes“) nevezete alatt mutat- tak be főrangú ifjauk 1765-ben Nagyszombat- ban II József császár és Maria Jozsef bajor hercegnő egybekelése alkalmával es pedig a kor szellemének megfelelő nyelven: fran- cziául.

A „Fétes“ szövegének legördülése után II. József római király egybekelése Maria Jozsef bajor hercegnővel“ került színre, mely pásztorjáték Maria Antoinette kis-ri- anonbeli pásztorjátékot juttatta önkénytelenül eszünkbe, a hol szalagosokros udvaroncok es rövidruhás hölgyek őrizték a nyájukat.

Főrangú hölgyeink műkedvelői elő- adásáról is van néhány emlékül, sőt egy- némely színjátékuk szövegét is fenntartá a kegyelet. Ezen műkedvelők között S-reny Farcziska grófnő, Eötvös Farcziska grófnő, Walbourg Dirichstein grófnő, S-reny Maria grófnő, Festetics Maria grófnő, Revay Mariska baronesse, Eötvös Katalin a baronesse stb. neveivel találkoznak részben mint Metasta- sio „Cyrus“ ez mű színművének előadóként, részben pedig mint a „Modern Amazonok“ című zenésített s ballettel érdekesített szí- nműbeli fészereplőkkel. Az előadások alkal- mával valóban mesés fényt vetett ki a dus- gazdag előadók reszeről.

Valószínűleg es műkedvelői előadások népszerűsége folytán vált a világi szieszeti a nagyközönség körében is általános ked- veltségűvé. Attóro gyanánt gróf Eszterházy Miklos herceg tektüthetők, aki 1767-től 1787-ig oriai őszzegetek költött el magán- színházára. Eszterházy uradalmában ő épít- tette az első allaudó színházat hazánkban, s csakhamar még kettőt építetett hozzá. A kisebbik a franczia vigjáték, a nagyobbik a nemet dráma, s a legterjedelmesebb zín- ház az oiasz operai előadásoknak szolgált színtérül. Emlékezéseink szerint azon néhány előadás, melyet es színházakban a herceg Maria Teresia királynő tszteletere rendezett, több százezer tallerjába került.

Nápolytól fel Londonig az összes ki- valóbb színművészeket, balletánczosnöket es énekeseket összetöborzá Eszterházy s ezek által a karmestere, a hirveves zeneszerző Haydn által szerzett műdarabokat mint új- donságokat mutatta be. E színházak szereplői közt találjuk Barbara Ripamonti, Madda- lena Frieberth, Barbara Dichter, Mdm Nen- cini, Mdm Bologna, Cattarina Poschora, Maria Anna Püttler, Maria J-rmoli, Mdm Specioli, Mlle Valdesturla, Matilde Bologna, Tereza Tareggia, Luigia Polzelli ünnepele- neveit. Felük együtt játszottak azon kor legkiválóbb művészei, ugymint: Carlo Frie- berth, Wencini, Dietler, Braghetti, Bianchi, Pietro Gerardi, Moratti, Specioli, Negri, Totti, Antonio Pesci, Luigi Rossi stb. Már kevésbé fényes kiállítással es ünnepelel művészekkel bírt a gót Erdődy Janos által 1785-ben sa- ját palotájában meguyított magánzínház, melynek élére a kitűnő hirnevű művész, Kumpt Hubertet, nyerte meg a maecznás gróf. E színház kiválóbb művészei voltak: Girzek, Hubsch, Rotter, Schüller, Viser es Prange urak, es Abeck, Habll Hoffman, Kaiser stb. szieszetűk. Arczképeiket a gróf költésze egy berlini művész metszette rézbe, s életrajzuk kíséretében osztatta ki a közön- ségnek.

Magyar színházról még ez idő szerint szó sem lehet. Megpendíté ugyan egy lelkes honfi a magyar színháznak Pesten való föl- építését. Szava azonban meddőn elhangzott. A művelődéstörténeti szempontból nagybecsű röpirat teljes címe a következő: „Entwurf zu einem Ungarischen Nationaltheater. In einer Rede an das Vaterland. Pressburg. 1779.“

Alighanem zavarba jutott volna az „Entwurf“ szerzője, ha a magyar nemesség, megtörve ridég közönyét, megépitte a pesti színházat, miután alig volt ez idő szeriut másféluczat oly színművűk, a melyet szin- padképessé lehetett volna árdolgozni. A mult századbeli színműveink közül tömredekrol mondható el, miszerint irodalomtörténeti szem- pontból jelentőséggel bír, közülük csak egyet- len egy emelkedik ki es az „Kocsönyéek“ boházata Borss Danieltől. A szerző ebben egy századdal csaknem megelőzi korát, mi- dőn színpadra perdti 1750 körül: a magyar nyelvű metyekéket, az urával elégedetlen asszonyt, szomszéd es komasszonyaival egye- temben, együtt szapulván urukat, a kinél meg a „pokolvármegyében“ sincs hitványabb ember. Hat még midőn a hétszilváfás nemes es a sokat ígérő, keveset adó após s a min- den áron férjhez menni kívánó, vén leány előlépnek!

Több század megy azon ereklyék, leg- inkább keziratok száma, melyek az 1790/6-iki pesti magyar színtársulatnak megalapítására, küzdelmeire es elbukására vonatkoznak. Erős nemzeti érzés fénye tüdőklik le azokból, melyek fényével haszaltan vetekedik a pest- budai hasznosó német színházbérlők s a nemzeti érzületből kivetkőzőt helytartó-ta- nács magyar-gyűlölete.

A pest-budai magyar szieszeti elbukása után három évvel, mintegy igazolandó azt, hogy Magyarhon határai közt a nemet mu- zsával nem versenyezhet senki, 1799-ben Landerer Mihály Janos pozsonyi kiadó „All- gemaine Deutsche Theater-Zeitung“ cím- mel egy színházi hírlapot kezdett kiadni, mely természetesen a nemet muza szolgálatat tek- inté életfeladatul. Nehány példánya több év előtt került bírtoomba, napvilágot azonban itt épp egy előzőr lát megjelenése óta, mint az aabb bemutatandó gróf Csáky-fele szín- házi lap. melynek egyetlen példányát még szakembereink sem osmerték eddig.

Mint a Theater Zeitung „lapfejéből“ látható, es hírlap igen aautos színvonalon áll- ott s kivált a pest-budai illetve magyaror- szági színpadok iránt viseltetett mostohán, a mennyiben csakis a pest-budai iránt muta- tott érdeklődést, s ez érdeklődés is csak a műsor utólagos közlésere szorítkozott.

Egészen más színvonalon áll azon zín- házi hírlapunk, a melyet gróf Csáky Theo- dor „Nemzeti Jatekszíni Tudósitas“ címe alatt szerkesztett. Csáky Theodor a Csáky- családból származott 39 író jellemző erős magyar nemzeti érzéssel nyuut tárgyhöz, kitéjt kritikai érzéssel bouczolja a hibás részeket, s gyengeden ápolja nagygyá a zsengejében lévő avagy fejlődő telettséget. Beláthatlan része volt Csáky gróf lapjának a későbbi nemzeti színházi tarsulat kikep- zésében. Kivánatos is volna az egyetlen pe- dányban létező szöveget újra sajtó alá ren- dezni, mivel nemcsak irodalomtörténeti, de aesthetikai szempontból is mely figyelemre- méltó részeket foglal magában es unikum ereklje.

Jelen századbeli szieszeti műkincseink összegyűjtése valóban óriási munkát igé- nyelue, miután több ezer darabra megy az ismert ereklyék száma s csaknem ugyan- anny felé hanyóduak azok. Egyedül a ko- lozsvári színházra vonatkozó Wessetényi-féle ereklyék magukba egy egész gyűjteményt képezhetnének. Sokkal gazdagabb volna a székesfehérvári, majd a balatonfüredi színtár-
Folytatás a fölapon.